

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2008

Smetanová Lenka

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

**Informovanost veřejnosti o problematice náhradní rodinné péče
v oblasti Chomutovska**

Lenka Smetanová

**Bakalářská práce
2008**

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra věd o výchově
Akademický rok: 2006/2007

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lenka SMETANOVÁ**

Studijní program: **B6107 Humanitní studia**

Studijní obor: **Humanitní studia**

Název tématu: **Informovanost veřejnosti o problému náhradní rodinné
péče v oblasti Chomutovska**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod
2. a) Charakteristika náhradní rodinné péče
b) Situace náhradní rodinné péče na Chomutovsku
c) Terénní výzkum
3. Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

1. **MATĚJČEK, Zdeněk: Osvojení a pěstounská péče.** (Krajská knihovna Pce)
2. **MATĚJČEK, Zdeněk: Nevlastní rodiče a nevlastní děti.** (Krajská knihovna Pce)
3. **SOBOTKOVÁ, Irena: Pěstounské rodiny, jejich fungování a odolnost.** (Krajská knihovna Pce)
4. **STRAUSS, Anselm: Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky zakotvené teorie.** (Krajská knihovna Pce)

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Giuseppe Maiello, Ph.D.

Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2007

Termín odevzdání bakalářské práce:

31. března 2008

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2007

PROHLÁŠENÍ

„Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a použila jsem k tomu pouze prameny a literaturu, které jsou uvedeny v seznamu pramenů a literatury.“

V Pardubicích dne 28. 3. 2008

Lenka Smetanová

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji vedoucímu své bakalářské práce, Dott. Giuseppe Maiellovi, Ph.D., za metodické vedení mé práce a cenné rady. Také bych ráda poděkovala pracovníkům občanského sdružení Amalthea za pomoc při zpracování tématu a sběru důležitých dat.

SOUHRN

Tato práce přináší informace z oblasti náhradní rodinné péče a jaké názory na ní mají obyvatelé v oblasti Chomutovska. Vysvětluje základní terminologii náhradní rodinné péče, popisuje jednotlivé zdroje, ze kterých se za posledních 50 let mohli lidé dozvědět a blíže informovat o náhradní rodinné péči. Třetí část práce popisuje můj terénním výzkum.

KLÍČOVÁ SLOVA

náhradní rodinná péče, adopce, pěstounská péče, veřejné mínění

TITTLE

Public awareness of the questions of substitute family care in Chomutov region.

SUMMARY

This thesis deals with the subject of child custody and the opinions of the inhabitants of Chomutov region on it. The thesis explains basic terminology used in child custody cases it describes various resources which public could use to get more information about child custody over the past fifty years. The last part of the paper is focused on my research of this issue.

KEYWORDS

substitute family care, adoption, foster care, public opinion

OBSAH

1. Úvod	1
2. Základní informace o náhradní rodinné péči	3
2.1. Definice pojmů náhradní rodinné péče.....	3
2.1.1. Charakteristika náhradní rodinné péče.....	3
2.1.2. Charakteristika osvojení.....	3
2.1.3. Charakteristika pěstounské péče.....	4
2.2. Současné otázky náhradní rodinné péče.....	5
3. Informační zdroje o náhradní rodinné péči	6
3.1. Legislativa	6
3.2. Analýza publikací o náhradní rodinné péči.....	11
3.2.1. Výchova dětí v náhradní rodinné péči.....	11
3.2.2. Počátky našeho duševního života.....	12
3.2.3. O rodině vlastní, nevlastní a náhradní.....	12
3.2.4. Náhradní rodinná péče.....	13
3.2.5. Dítě v náhradní rodině.....	14
3.2.6. Hledáme nové rodiče.....	15
3.2.7. Zpráva o stávajícím stavu náhradní výchovné péče o děti a mládež bez rodinného zázemí v České republice.....	16
3.2.8. Osvojení a pěstounská péče.....	17
3.2.9. Nová koncepce systému péče a podpory pro rodinu a dítě v České republice.....	18
3.2.10. Náhradní rodinná péče v praxi.....	18
3.2.11. K vybraným otázkám osvojování dětí.....	19
3.2.12. Výbor z díla Zdeňka Matějčka.....	19
3.2.13. Moderní péče o ohrožené a opuštěné děti.....	20
3.2.14. Dilemata náhradní výchovy.....	21
3.3. Periodika	22
3.3.1. Děti a my.....	23
3.3.2. Náhradní rodinná péče.....	23

3.3.3. Sociální péče.....	23
3.3.4. Zpravodaj Fondu ohrožených dětí.....	24
3.4. Televize	24
3.5. Rádio	26
3.5.1. Český rozhlas.....	26
3.6. Organizace a jejich internetové stránky.....	27
3.6.1. Fond ohrožených dětí.....	27
3.6.2. Středisko náhradní rodinné péče.....	28
3.6.3. Sdružení pěstounských rodin.....	29
3.6.4. Nadace Terezy Maxové.....	29
3.6.5. Nadační fond Rozum a cit.....	30
3.6.6. Občanské sdružení Rozum a cit.....	31
3.6.7. Občanské sdružení Natama.....	31
4. Terénní výzkum	32
4.1. Úvod	32
4.2. Formulace výzkumných úkolů	32
4.3. Stanovení hypotéz	33
4.4. Metodika šetření	34
4.5. Charakteristika zkoumané skupiny	34
4.6. Analýza otázek z dotazníků	36
4.7. Vyhodnocení hypotéz	46
4.8. Závěr z výzkumu	47
5. Závěr	48
Použité zdroje	49

Přílohy

1. ÚVOD

Každé dítě potřebuje rodinu. Pokud biologická rodina není schopna svým dětem vytvořit podmínky pro jejich optimální vývoj, stává se alternativou biologické rodiny náhradní rodinná péče.

Zákon o rodině z roku 1963 umožňuje 4 formy náhradní rodinné péče: osvojení (neboli adopce), pěstounská péče, poručenství a výchova a výživa jiné fyzické osoby než rodiče. Tato práce se však zaměřuje pouze na osvojení a pěstounskou péči, protože na rozdíl od zbylých dvou možností představují adopce a pěstounská péče rodinný model.

Cílem práce je podat stručný přehled pramenů nabízejících veřejnosti informace o náhradní rodinné péči. Zároveň chce zjistit do jaké míry jsou lidé z chomutovského kraje informováni o náhradní rodinné péči a jaké jsou jejich názory vůči této problematice.

Dlouho před zadáním bakalářské práce jsem jako dobrovolnice navštěvovala občanského sdružení Amalthea v Pardubicích. Tato organizace, nabízející jak poradenství tak služby pěstounským rodinám, mi dala možnost nahlédnout do světa náhradní rodinné péče. Právě díky pracovníkům Amalthey jsem přišla na téma své práce a chtěla jsem se v této problematice více zorientovat.

Je známo, že podíl dětí ve výchovných ústavech, vzhledem k počtu opuštěných dětí, je v České republice oproti ostatním státům Evropské unie pozadu. Důležitou částí posunu na evropskou úroveň je podpora ze strany veřejnosti. Díky finančním příspěvkům získaným z dobročinných akcí bylo dodnes možné podpořit už nemálo náhradních rodin a také vznikly projekty na podporu náhradních rodin a dětí hledajících rodinu. Tedy zvýšením počtu lidí, kteří znají celou problematiku náhradní rodinné péče, by se zvýšil i počet lidí toužících těmto rodinám pomoci.

V části *Terénní výzkum* chce práce pomocí anonymních dotazníků zjistit na jaké úrovni je informovanost veřejnosti o náhradní rodinné péči na Chomutovsku.

Práce očekává, že výsledky terénního výzkumu prokáží za informačně nejsilnější zdroj média. Mezi médii očekává za nejvlivnější zdroj televizi. Nejvíce

informovanou skupinou budou respondenti ve věku 20 až 60 let, kteří mají vystudovanou alespoň střední školu.

Díky otázkám z dotazníku by se výzkum mohl aplikovat na jakoukoliv jinou oblast v České republice. Poté by ze všech výsledků měla možnost vzniknout statistická mapa informující o místech v České republice, kde jsou lidé chybně či vůbec informováni a jaký informační zdroj je v této oblasti potřeba posílit, aby byla jejich nevědomost eliminována.

2. ZÁKLADNÍ INFORMACE O NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČI

2.1. DEFINICE POJMŮ NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

2.1.1. CHARAKTERISTIKA NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

Náhradní rodinná péče je forma péče o ty děti, které nemohou vyrůstat v přirozeném rodinném prostředí své biologické rodiny. V takovém případě je dítě svěřeno do péče náhradních rodičů v prostředí nejvíce blízkém přirozenému prostředí. Dělí se na 2 základní formy: osvojení a pěstounskou péči.

Současný systém pečující o rodinu a děti selhává na několika místech. Není schopen vytvořit pouta, díky kterým by se zlepšila vzájemná komunikace kupříkladu i na jednotlivých ministerstvech, která společně tento systém řídí. Dalším problémem je příliš zdouhavý proces přijímání dětí do náhradní péče, hlavně co se dětí se specifickými potřebami týče.

2.1.2. CHARAKTERISTIKA OSVOJENÍ

Osvojení, neboli adopce pochází z anglického slova adoption, které podle dosloveného překladu znamená „přijetí“. Je upraveno zákonem č. 94/1963 Sb., o rodině ve znění pozdějších předpisů. Osvojitelé mají vůči adoptovaným dětem stejná práva a povinnosti jako vůči svým vlastním dětem a zároveň adopcí získává dítě příjmení svých osvojitelů. Adoptivními rodiči se mohou stát, až na výjimky, pouze zletilé fyzické osoby, které mají možnost dítěti zaručit klidný vývoj a rodinné zázemí. Adoptovat lze jen dítě, pro jehož osvojení byl dán souhlas od jeho biologických rodičů anebo od soudu. Soud tak rozhodne, když po zákonem dané době biologičtí rodiče neprojeví o dítě zájem a tedy přestávají být jeho zákonnými zástupci s čímž mizí i jejich právo o svém dítěti rozhodovat. Díky osvojení vzniká mezi novými rodiči a jejich novými dětmi takový vztah, jaký byl dřív mezi dětmi a jejich biologickými rodiči.

Samotné osvojení se dělí dále na zrušitelné a nezrušitelné. Zrušitelná adopce, nebo také prosté osvojení, je možné z vážných důvodů, které by udali osvojitelé nebo zletilý osvojenec, zrušit. V tomto případě zůstávají v matrice i rodném listě dítěte zapsána původní jména biologických rodičů. Pokud by tedy ke zrušení došlo, tak by byly obnoveny původní vztahy mezi dítětem a jeho biologickou rodinou. Nezrušitelná adopce, též nazývána jako plné osvojení, je možná až když je dítěti více než 1 rok. V praxi je častým jevem, že si kojence rodiče adoptují do nezrušitelného osvojení a po uplynutí jednoho roku jej osvojí nezrušitelně. V tomto případě jsou osvojitelé v matrice i v rodném listu dítěte zapsáni namísto původních biologických rodičů.

Před rozhodnutím soudu o adopci je ze zákona nutné, aby dítě po dobu 3 měsíců žilo v rodině budoucích osvojitelů. Tomuto tříměsíčnímu pobytu v budoucí náhradní rodině se říká předadopční péče. Jediný případ kdy tato péče není nutná je pokud rodiče měli před osvojením dítěte v pěstounské péči.¹

2.1.3. CHARAKTERISTIKA PĚSTOUNSKÉ PÉČE

Tento druh náhradní rodinné péče je zvláštní forma státem kontrolované péče. V tomto případě může být dítě svěřeno do pěstounské péče fyzické osobě nebo do společné péče manželů. Pěstounská péče byla definována zákonem č.50/1973 Sb., o pěstounské péči, který byl v roce 2000 zrušen. Do pěstounské péče jsou svěřovány děti, kterým se v jejich biologické rodině nedostává dostatečné péče a výchovy. Oproti adopci je zde jeden hlavní rozdíl, a tím je možný kontakt s biologickou rodinou dítěte. Pěstoun má právo dítě zastupovat v běžných věcech, pokud ale nastane mimořádná situace, je potřeba souhlasu zákonného zástupce dítěte. V tomto případě nevzniká mezi pěstounem a dítětem příbuzenský vztah, což ale neznamená, že se takový vztah postupně nevytvoří na neformální úrovni.²

---

¹ NOVOTNÁ, Věra – PRŮŠOVÁ, Lenka. *K vybraným otázkám osvojování dětí*. Praha: Linde, 2004. s.59

² *Současné formy péče o opuštěné děti* [online]. c2006. [cit. 2008-25-3]. URL: <<http://www.rozumacit.cz/nrp.html>>.

2.2. SOUČASNÉ OTÁZKY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

V nejnovějších publikacích³ a časopisech⁴ o náhradní rodinné péči odpovídají odborníci na otázky, které si čtenáři nedokáží sami zodpovědět. Jsou to otázky jako například: Je důležité pro získání dítěte k adopci, aby o něj žádali bezdětní manželé? Je pro žadatele o adopci věková hranice, kdy jejich žádost už nelze přijmout? Jaký má vliv nezaměstnanost jednoho z manželů, když si chtějí osvojit dítě? Je invalidní důchod na straně žadatelů kritériem pro odmítnutí žádosti? Jak dlouho musíme čekat na dítě? Už dříve jsme adoptovali děti a prošli si přípravnými kurzy pro náhradní rodiče a chceme adoptovat znovu. Je nutné projít tyto kurzy znovu? Mohli by chtít biologičtí rodiče mého adoptovaného dítěte své dítě zpátky?

Otázky, které řeší odborníci mezi sebou nejlépe vystihuje kniha od Albína Škoviery *Dilemata náhradní výchovy: teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a dětských domovech*, která vyšla v roce 2007. Některé otázky se zaměřují na celou koncepci náhradní rodinné péče a srovnávají ji s koncepcemi jiných států. Jiné otázky jsou více konkrétní a řeší problémy z praxe. Další diskuze vyvolávající otázky o samotné terminologii náhradní rodinné péče. Jsou to otázky, jako například: Proč nejsme v náhradní rodinné péči tak daleko jako Slovenská republika? Jak by se dala zkrátit doba přijímání dítěte do nové rodiny z ústavní péče? Je lepší pojem „výchova“ nebo „péče“? Je opravdu vyhovující pojem „náhradní“? Jaká jiná alternativa byla výstižnější? Jak je možné najít ideální poměr mezi lidskostí a odborností u náhradních rodičů?

---

³ Viz. str. 25 - ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní rodinné péče. teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech*. Praha: Portál, 2007.

⁴ Viz. *Děti a my*. Praha: Portál, 1970- . Vychází každé dva měsíce.

3. INFORMAČNÍ ZDROJE

Už mnoho století se profilují práva a povinnosti dětí ve společnosti. Bylo jen otázkou času, kdy se zákony začnou zabývat i otázkou ohrožených dětí a možností jejich umístění do náhradních rodin. V padesátých letech byla z důvodu kolektivizace výchovy zrušena pěstounská péče a veškerá zodpovědnost byla převedena na ústavy. Aby mohli dále vychovávat rodiče své děti, které původně měli v pěstounské péči, mohli udělat jedinou věc a to si své vyvolené dítě adoptovat. V šedesátých letech vznikl první zákon definující základní pojmy náhradní rodinné péče, tím byl zákon č. 94/1963 Sb., o rodině ve znění pozdějších předpisů. Od té doby se ve filmové, literární i jiné tvorbě začalo objevovat téma náhradní rodinné péče, jak ve vedlejší roli, tak i jako hlavní téma.⁵

V následujících částech této kapitoly budou stěžejní příklady z jednotlivých pramenů.

3.1. LEGISLATIVA

ZÁKON Č. 94/1963 SB., O RODINĚ.

Důležité informace o rodině a také o náhradní rodinné péči spravuje zákon č.94/1963. Hlavní změnou prošel zákon 1. srpna 1998, toho dne vyšla v platnost novela č.210/1998. Jedním z podstatných bodů této změny bylo omezení soukromí rodiny, co se výchovy dětí týče. Pro tuto práci je důležitá 2. a 4. Hlava 2. části zákona. Druhá Hlava informuje o základních pilířích pěstounské péče. Popisuje kdo může či nemůže být pěstounem a jaká jsou jeho práva a povinnosti k dítěti. Na druhou stranu definuje práva a povinnosti dítěte vůči pěstounovi. Také říká jaké okolnosti jsou limitující pro délku pobytu dítěte v pěstounské péči, kdo rozhoduje o svěřením a zrušení pěstounské péče a jaké ostatní povinnosti tato instituce vzhledem k situaci náhradní rodiny má.

Čtvrtá Hlava v §63 až §77 definuje téma osvojení dítěte. §63 definuje vztah osvojitele a osvojence a kdo o adopci rozhoduje. Dále jsou stanoveny základní pravidla, která musí žadatel o adopci splňovat, práva a povinnosti obou

---

⁵ MATĚJČEK, Zdeněk. *Výbor z díla*. Praha: Karolinum, 2005. s.14.

stran navzájem, podmínky, za kterých je možno dítě osvojit. Kdo je zákonným zástupcem dítěte a jak se jím může stát a také jak o toto právo může přijít. V dalších paragrafech je definováno zrušitelné a nezrušitelné osvojení.⁶

ZÁKON Č. 50/1973 SB., O PĚSTOUNSKÉ PÉČI.

Zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči vyšel v platnost 1.června 1973. Zrušen byl 1. dubna 2000. Zákon říká, že v případech, kdy není rodiči zabezpečena řádná výchova dětí, mohou orgány k tomu příslušné činit potřebná výchovná opatření podle zákona o rodině. K prohloubení těchto opatření se umožňuje svěřit dítě do pěstounské péče podle tohoto zákona, jestliže nelze zajistit řádnou výchovu dítěte především jeho osvojením a ústavní výchova není vhodná.

Dítě, jehož výchova u rodičů není zajištěna z příčin, které budou zřejmě dlouhodobé, může být svěřeno do pěstounské péče jiného občana (dále jen "pěstoun"), jestliže zájem dítěte vyžaduje svěřením do takové péče. §2 charakterizuje osoby, které se, za zákonem daných okolností, mohou stát pěstouny a popisuje vznik a zrušení pěstounské péče. §3 říká jaké vlastnosti a zásady by měl správný žadatel o pěstounskou péči mít. V §4 jsou blíže specifikovány vztahy mezi pěstounem a dítětem. Práva a povinnosti pěstouna zahrnují veškeré náležitosti pro svobodný růst a vývoj dítěte. Dítě má ve vztahu ke svému pěstounovi také určitá práva a povinnosti důležitá pro spokojené společné soužití v rodině. §5 definuje příspěvek na úhradu potřeb dítěte, který dítěti náleží až do skončení povinné školní docházky.⁷

ZÁKON Č. 104/1991 SB., ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE

„Úmluva představuje první právně závazný dokument, týkající se výlučně dětí a obsahující celý katalog jejich práv. Je to Úmluva, která věnuje pozornost časovému úseku od narození do dosažení zletilosti, tedy etapě, kterou ve svém životě každý jednotlivec projde. Tvůrci Úmluvy se shodli na faktu, že dítě potřebuje ke svému zdravému vývoji zvláštní záruky, především s ohledem na svoji

---

⁶ Zákon o č. 94/1963 Sb. ze dne 4. prosince 1963 o rodině v platném znění.

⁷ Zákon č.50/1973 Sb. ze dne 1. června 1973 o pěstounské péči v platném znění.

*snadnou zranitelnost a omezenou schopnost obrany v situacích, kdy dochází k jednáním, která ohrožují fyzický či psychický vývoj dítěte. Na druhé straně je z Úmluvy zřejmé, že přiznává dítěti i určitou míru práv aktivně se do prosazování svých práv zapojit. Není tedy postaveno výlučně do pozice objektu.*⁸

Úmluva o právech dítěte byla jednohlasně schválena Valným shromážděním OSN v New Yorku 20. listopadu 1989. Pro Českou Federativní Republiku vstoupila Úmluva v platnost 6. února 1991. Podpisem Úmluvy se stát zavazuje, že bude respektovat a zabezpečovat práva stanovená Úmluvou, a to každému dítěti, bez jakékoliv diskriminace. Podle této Úmluvy je dítětem každý lidský tvor do 18 let, pokud není věk zletilosti stanoven jinak, zákony té země. Podpisem Úmluvy se stát zavazuje, že bude tuto Úmluvu nejen dodržovat, ale že bude o ní informovat děti i veřejnost.⁹

LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD

Listina základních práv a svobod se 16.12.1992 stala součástí ústavního pořádku České republiky. Je právně závazná pro všechny občany České republiky. Ve článku 32 Hlavy čtvrté je psáno, že rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona, děti narozené v manželství i mimo ně mají stejná práva. Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů. Děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona. Podrobnosti stanoví zákon.¹⁰

ZÁKON Č. 117/1995 SB., O STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPOŘE

Státní sociální podpora je soubor dávek, jež jsou financovány ze státního rozpočtu, kterým se stát podílí na krytí nákladů na výživu a ostatní základní osobní potřeby dětí a rodin. Poskytuje ji i při některých dalších sociálních situacích stanovených v zákoně č.117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.

---

⁸ BAYEROVÁ, Monika. *Osvojení v mezinárodních dokumentech* [online]. c1999. [cit.2008-3-10]. URL: <http://www.ipravnik.cz/ipravnik/ipravnik.nsf/c4036191b207fe78412566ab005dd08f/aa0acfc6907a3eeac1256fe800446f9b?OpenDocument&Highlight=0,osvojen%C3%AD*>.

⁹ Zákon č. 104/1991 Sb. ze dne 6. února 1991 Úmluva o právech dítěte v platném znění.

¹⁰ Zákon č.2/1993 ze dne 16. prosince 1992 Listina základních práv a svobod v platném znění.

Náklady na dávky státní sociální podpory v celém rozsahu nese stát. Státní sociální podporou se stát podílí na krytí nákladů na výživu a ostatní osobní potřeby dětí včetně rodin. Dávky stát poskytuje i při některých dalších, zákonem stanovených, sociálních situacích. Státní sociální podpora se ve stanovených případech poskytuje v závislosti na výši příjmu. Dávky pěstounské péče mají za úkol finančně podpořit i náhradní rodinnou péči. V rámci státní sociální podpory se poskytují dávky pěstounské péče uvedené v § 36.¹¹

ZÁKON Č. 359/1999 SB., O SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANĚ DĚTÍ

Zákon č.359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí vyšla v platnost 9.prosince 1999. Důležitá novela tohoto zákona vyšla v platnost 1.7.2005. Jedná se o působení, které směřuje k obnovení narušených funkcí v rodině. Základním principem zákona o sociálně-právní ochraně dětí je odpovědnost státu za zajištění ochrany a péče o dítě, která je nezbytná pro jeho všestranné blaho a to při respektování zákonných práv rodičů. Jakmile jsou však práva nebo vývoj dítěte ohroženy, je povinností státu zasáhnout do poměrů dítěte a jeho rodiny, a to i proti vůli rodičů. V Hlavě 3 a 4 definuje činnost orgánů sociálně-právní ochrany při svěřením dítěte do výchovy jiných fyzických osob než rodičů, definuje tedy i osvojení a pěstounskou péči. Tato část obsahuje poradenství, sledování výkonu náhradní rodinné péče, zprostředkování pěstounské péče a osvojení, poručenství, výchovy jiné fyzické osoby než rodině a výkon opatrovnictví.¹²

EVROPSKÁ ÚMLUVA O OSVOJENÍ DĚTÍ

Dnem 24.dubna 1947 byla ve Štrasburku přijata Evropská úmluva o osvojení dětí č.132/2000 Sb. V České republice byla podepsána 15.prosince 1999. Celá tato úmluva se snaží zkoordinovat právní úpravu osvojení dětí. Udává kdy je osvojení platné a za jakých okolností může být povoleno. Přesně vymezuje pojmy „otec“ a „matka“, vymezuje, kdo může a nemůže být osvojitelem, včetně určení přesné horní a dolní věkové hranice (s ohledem na dolní hranici, pokud by se jednalo o rodiče dítěte), kdy je možné opětovně osvojit dítě. Úmluva popisuje,

¹¹ Zákon č. 117/1995 Sb. ze dne 26. května 1995 o státní sociální podpoře v platném znění.

¹² Zákon č.359/1999 Sb. ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí v platném znění.

které příslušné orgány hájí práva dítěte, jak může svá práva prosazovat vzhledem k osvojitelům. Zákon definuje základní otázky, kterými příslušné orgány zjišťují, zda-li jsou rodiče i dítě schopni k osvojení. Udává základní práva a povinnosti osvojitelů vůči osvojení. Udává horní hranici počtu dětí, které osvojitel může osvojit. Definuje povinnost státních orgánů podporovat veřejné i soukromé agentury, na něž se mohou budoucí, či už aktuální osvojitelé obrátit.¹³

---

¹³ Zákon č. 132/2000 Sb. ze dne 15. prosince 1999 Evropská úmluva o osvojení dětí v platném znění.

3.2. ANALÝZA PUBLIKACÍ O NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČI

V české literatuře se problematikou náhradní rodinné péče zabýval hlavně Zdeněk Matějček, který byl zároveň známým průkopníkem dětské a vývojové psychologie u nás.¹⁴ Postupem času bylo vytvořeno mnoho knih, jak pro odbornou, tak i laickou veřejnost. Na dalších stranách vám představím několik základních publikací.

3.2.1. VÝCHOVA DĚTÍ V NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČI

Kniha *Výchova Děti v náhradní rodinné péči* vzešla v roce 1980 z rukou tří autorů, kteří se rozhodli spojit tři úhly pohledu na téma náhradní rodinné péče, jedná se o Jarmilu Koluchovou, Sentu Radvanovou a Jiřího Dunovského.

S prvním pohledem přichází Jiří Dunovský a s ním jeho sociálně zdravotní problematika náhradní rodinné péče. Nejprve stručně popisuje postavení opuštěných dětí v posloupnosti dějin, důvody a kritéria pro umístění dítěte do náhradní rodinné péče a kritéria pro výběr žadatelů o náhradní rodinnou péči.

Druhý pohled na náhradní rodinnou péči přináší Jarmila Koluchová, jedná se o psychologicko-výchovnou problematiku náhradní rodinné péče. Na prvních stranách popisuje stručný vývoj postojů veřejnosti a odborníků k dětem s deprivací, poté vysvětluje jak nejlépe dětské deprivaci předcházet a pokud už je pozdě, tak jak pomoci dítěti se s deprivací vyrovnat. Dále se zabývá ústavní péčí a jejím podílem na deprivaci dítěte. Také vypráví o zkušenostech ze sledování dětí v náhradní rodinné péči, kde uvádí případy rodin, pokaždé s trochu jiným problémem. Na závěr každého příběhu dává komentář o zjištěných skrytých konfliktech majících na problému rodiny částečnou nebo i úplnou zásluhu. Poslední kapitolou v této části je odborná pomoc adoptivním a pěstounským rodinám, kde charakterizuje postupné formování týmů pracovníků na podporu nabízení služeb pro osvojitele i pro pěstouny. Tato pomoc má nahradit funkci,

---

¹⁴ Za jednu z důležitých monografií, která dala impuls pro vznik další literatury o náhradní rodinné péči z následující doby, je považována i příručka od Pavla Vodáka *Problémy osvojení dětí* z roku 1967 (viz. MATĚJČEK, Z., et.al. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. s. 10.)

kterou do té doby plnil dětský lékař osvojitelů.. Týmy byly rozšiřovány hlavně o sociální pracovníky a psychology.

Třetí část této publikace je o právní problematice náhradní rodinné péče, kterou zde rozebírá Senta Radvanová. Nejdříve definuje základy právních vztahů rodičů a dětí, kde uvádí konkrétní zákony a jejich stručně převedené znění, dále souhrnně informuje o organizaci péče o rodinu a děti, o příslušných orgánech národního výboru. V další kapitole autorka píše o osvojení a jeho společenskoprávních předpokladech. Konec je věnován zákonu č.50/1973 Sb., o pěstounské péči a pěstounské péči jako takové. Senta Radvanová zde označuje pěstounskou péči za novou úroveň postavenou mezi osvojení a ústavní péči, kterou Jarmila Koluchová v druhé části této knihy označuje za jednu z příčin deprivace u dětí.¹⁵

3.2.2. POČÁTKY NAŠEHO DUŠEVNÍHO ŽIVOTA

V publikaci *Počátky našeho duševního života* autoři Zdeněk Matějček a Josef Langmeier popisují, podle nejrůznějších výzkumů a statistických tabulek, jak je možné pozorovat změny v chování a schopnosti se učit u malých dětí, o kterých se za dávných časů říkalo, že jsou to nedokonalý „tvorečkové“.

V šesté kapitole, nesoucí název Nesnadné dětství, se mimo jiné zabývají i problematikou náhradní rodinné péče. Nejdříve rozebírají téma adopce, její původ v historii, nejčastější otázky a ve stručnosti i pár rad, které samovolně z odpovědí na otázky osvojitelů vycházejí. V další části vysvětlují pěstounskou péči. Zejména popisují rozdíly, kterými se pěstounská péče od adopce liší. Jaké jsou její přínosy do oblasti náhradní rodinné péče a stručně popisují její jednotlivé formy.¹⁶

3.2.3. O RODINĚ VLASTNÍ, NEVLASTNÍ A NÁHRADNÍ

Knihy od Zdeňka Matějčka *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní* vyšla v roce 1994. Tento rok byl mimochodem Organizací spojených národů vyhlášen

---

¹⁵ RADVANOVA, S., KOLUCHOVA, J., DUNOVSKY, J. *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*. Praha: Portál, 1980.

¹⁶ MATĚJČEK, Z., LANGMEIER, J. *Počátky našeho duševního života*. Panorama: Praha, 1986.

mezinárodním rokem rodiny. Jak v úvodu píše Matějček, chtěl svou publikací přispět do tak významného roku. Postavení náhradní rodinné péče je v této knize podřazeno problematice vlastní rodiny. V knize se objevuje nedostatek informací o náhradní rodině. Hned v úvodu je však pro vysvětlení uvedeno, „že základní problémy rodinné výchovy spíše pochopíme, když se podíváme také na její méně obvyklá či nestandardní vydání“¹⁷.

Na začátku je na teoretické úrovni diskutováno o pojetí domova, všech jeho součástí, účastníků a co pro nás tyto pojmy znamenají. Dalším tématem je náhradní rodina. Na několika stranách autor polemizuje o samotném ustáleném slovním spojení „náhradní péče“, které si v posledních desetiletích našlo své místo jak v legislativě, tak i v povědomí veřejnosti. Vysvětluje jednotlivé druhy náhradní rodinné péče a jak se během posledních let postupně měnily názory na toto téma vzhledem k soudobé situaci rodiny i státu. Matějček se zdržuje všech možných definic a své charakteristiky se snaží psát více srozumitelným jazykem. Dále zasazuje osvojení i pěstounskou péči do širšího kontextu. Důležitou pasáží je téma přístupu rodičů k dítěti a jejich vzájemné vztahy. Matějček definuje přibližné období v životě dítěte, kdy by mu rodiče měli začít vyprávět o jeho minulosti a způsoby jak k těmto citlivým informacím přistupovat.¹⁸

3.2.4. NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE: PRŮVODCE PRO ODBORNÍKY, OSVOJITELE A PĚSTOUNY

Po uveřejnění Vodákovy monografie *Problémy osvojení dětí* v roce 1967, začali Matějček, jeho kolegové a studenti dávat dohromady materiály, aby z nich v roce 1999 vznikla publikace *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Kromě Matějčka svým dílem přispěli i Věduna Bubleová, Jiří Kovařík, Sylvie Meglerová, Rostislav Záleský a Marie Vágnerová. Celé dílo zahrnuje faktická zjištění z historie náhradní rodinné péče až po současnost, kde definuje všechny typy náhradní péče, nejdiskutovanější témata této oblasti a zároveň nové diskuze otevírá.

---

¹⁷ MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, s.8.

¹⁸ MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994.

Na začátku píše Zdeněk Matějček a Věduna Bubleová o historii osvojení, které ve svých nejprimitivnějších formách sahá až k počátkům lidské společnosti. Kapitola popisuje situaci umístování sirotků po světových válkách, postupné změny legislativy, které se transformovali podle soudobých vládnoucích ideologií. V navazující kapitole Matějček a Bubleová opět osvětlují historii, avšak tentokrát se jedná o historii pěstounské péče. Sama pěstounská péče příliš stará není, avšak v historii nemohlo docházet pouze k adopci dětí. Musela existovat i jiná, přechodná, zařízení a možnosti péče o opuštěné děti. Touto jinou formou mohla být instituce kojných nebo různé nalezince.

V další části se Věduna Bubleová a Jiří Kovařík snaží vystihnout všechny formy náhradní rodinné péče, jejich dělení a podrobné informace o každé z nich. To vše je doplněno grafy a tabulkami z roků 1996 a 1997.

Následující kapitoly popisují psychologická hlediska náhradní rodinné péče, téma cizího dítěte v cizí rodině, problematiku biologického a psychologického rodičovství, otázku identity u dětí, desatero jak náhradní rodinnou péči zajistit a další témata. Závěr knihy je doplněn obsáhlým seznamem zdrojové i doporučené literatury a kompletním zněním zákonů o rodině, o pěstounské péči a Úmluvou o právech dítěte.¹⁹

3.2.5. DÍTĚ V NÁHRADNÍ RODINĚ

Knih od Caroline Archeové *Dítě v náhradní rodině* je průvodcem pro všechny rodiče, kteří mají dítě jak v osvojení, tak i v pěstounské péči. Autorka se soustředí na období začátků soužití dítěte a jeho nových rodičů. Ještě před úvodem je báseň, kterou napsala sama Caroline Archeová, s názvem *Novorozeně*. První kapitola *První dny doma* informuje náhradní rodiče na co vše by se měli připravit a jak by měli upravit svůj domov, aby se jejich nový člen rodiny cítil v bezpečí. Zároveň tato kapitola shrnuje důležitá fakta, které by si náhradní rodiče o svém dítěti měli zjistit, hlavně co se týče jeho minulosti. Další kapitola s názvem *Nové začátky: vývoj dítěte v raném věku* je souhrnem otázek a odpovědí, které by mohli náhradní rodiče někdy v budoucnu zajímat. Všechny otázky jsou o

---

¹⁹ MATĚJČEK, Z., et.al. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999.

postupném vývoji dítěte, co od kterých dětí lze očekávat a jaké jsou optimální reakce náhradních rodičů na jejich chování. Ve třetí kapitole *Když je něco v nepořádku* uvádí Caroline Archeová několik situací, ve kterých náhradní rodiče se svými dětmi mohou ocitnout. Řešení těchto situací je uvedeno až v kapitole páté. Část s názvem *Vliv psychického traumatu na vývoj a navazování citových vazeb* definuje trauma, které si dítě do nové rodiny přinese ze své minulosti. Vysvětluje náhradním rodičům jak mají přistupovat k dítěti, které si prošlo traumatizující zkušeností. V páté kapitole s názvem *Do správných kolejí: podporujeme zdravý vývoj dítěte od nejranějšího věku* Caroline Archeová sepsala metody, nebo také hry, kterými mohou náhradní rodiče pomoci svým dětem ve vývoji, nebo pro odbourávání traumatické zkušenosti. Kapitola *Problém se vztahy v rodině* píše o rodině a možných konfliktech, jaké do ní nové dítě může přinést. Na dalších stranách jsou vypsány modely krizových situací a jak je možné je řešit. V závěru knihy je krátký slovník cizích slov z oblasti náhradní rodinné péče.²⁰

3.2.6. HLEDÁME NOVÉ RODIČE

Tato publikace, od Vědany Bubleové a Lucie Benešové, vyšla v roce 1996 pod vedením Střediska náhradní rodinné péče. Jedná se o brožuru seznamující čtenáře s tématem náhradní rodinné péče, s nejdůležitějšími postupy, pravidly a případnými obtížemi, které mohou v průběhu osvojování i během pozdějšího soužití s dítětem nastat. Jejím cílem je hledat nové rodiny pro opuštěné děti.

Pro čtenáře je na začátku publikace připraven slovník základních pojmů, s kterými se v budoucnu mohou setkávat. Na následujících stranách je vysvětleno jako jsou jednotlivé typy náhradní rodinné péče a jejich zakotvení v zákonech. Dále se dočtete o problematice dětí vhodných pro rodinnou péči, o období příprav před přijetím dítěte zahrnující pohovory, posuzování a administrativní proces pro zařazení zájemců do evidence možných náhradních rodičů. Konec publikace

---

²⁰ ARCHEOVÁ, Caroline. *Dítě v náhradní rodině: nejčastější problémy při výchově mladších dětí v náhradní rodině*. Praha: Portál, 2001.

informuje náhradní rodiče o možných situacích a potížích, na které by měli být připraveni, aby nenarušili klidný vývoj vztahu mezi jimi a jejich dítětem.²¹

3.2.7. ZPRÁVA O STÁVAJÍCÍM STAVU NÁHRADNÍ VÝCHOVNÉ PÉČE O DĚTI A MLÁDEŽ BEZ RODINNÉHO ZÁZEMÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Dokument vznikl v rámci první etapy projektu Proměna, který je realizován sdružením DOM a jejími autorkami jsou Michaela Svobodová, Petra S. Vrbovská a Darina Bártová. Projekt si klade za cíl iniciovat a navrhnout strategický materiál směřující ke konkrétní proměně systému náhradní péče o děti v České republice. V první části zprávy je mapa systému péče v České republice k 31.12.2001 zahrnující definice základních pojmů v oblasti péče o dítě, administrativní rámec popisující aktéry politiky v oblasti péče o děti bez rodinného zázemí. Tito aktéři jsou rozděleni do státního a nestátního sektoru a každý sektor dále rozebrán a blíže definován. Poté jsou popsány cesty umístování dětí bez rodinného zázemí do náhradní výchovné péče. V této části odborníci ukazují na fakt, že je mnoho případů, kdy se rodiče nechtějí nebo ani nemohou o své děti starat. V části mapování systému péče v České republice jsou dále zahrnuty procedurální postupy umístění dítěte do náhradní výchovné péče v České republice, nabídka a typy služeb náhradní výchovné péče o děti bez rodinného zázemí v ČR k 31.1.2001, systém ústavní výchovy v ČR k 31.12.2001.

Třetí část zprávy je návrh zákona z roku 2000 o výkonu ústavní a ochranné péče a o preventivně-výchovné péči ve školských zařízeních. Návrh zákona upravuje typ zařízení na dětský domov, dětský domov základní školou a výchovný ústav.

Čtvrtá část zprávy je srovnávací studie. Pro rozvojové projekty je velice důležité, aby byly zasazeny do kontextu současných evropských trendů vývoje. Není pochyb o tom, že problémy spojené s péčí o opuštěné děti či problémy dětí v obtížné rodinné situaci se opakují bez ohledu na hranice či míru vyspělosti daného státu. Pro účely byly vybrány dva zástupci z vyspělých evropských zemí

---

²¹ BUBLEOVÁ, Věduna – BENEŠOVÁ, Lucie. *Hledáme nové rodiče*. 2.vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2001.

a to Velká Británie a Nizozemska. Je připojen i jeden příklad z praxe ze Slovenska.²²

3.2.8. OSVOJENÍ A PĚSTOUNSKÁ PÉČE

Pro sepsání tohoto průvodce budoucím pěstounům a osvojitelům dali dohromady své vědomosti Zdeněk Matějček, Jarmila Koluchová, Věduna Bubleová, Jiří Kovařík a Lucie Benešová.

První třetina knihy obsahuje kapitoly od Vědany Bubleové a Lucie Benešové. Nejprve vysvětlují co to náhradní rodinná péče vůbec je a jaké má formy. Následují už chronologicky seřazené části, popisující jednotlivé fáze osvojení. Tyto fáze zahrnují dobu od prvotní myšlenky rodičů, zda-li by byli schopni do svého života zahrnout cizí dítě, až po příchod dítěte do nového prostředí a vznik náhradní rodiny. Mezitím autorka vysvětluje problematiku opuštěných dětí, hledání nových rodičů a všechny možné přípravy, kterými si budoucí náhradní rodiče musí projít, aby byly uznáni za schopné dát dítěti ideální zázemí pro jeho vývoj. V další kapitole Bubleová a Benešová informují o zařízeních, která vznikla po schválení zákona č.359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Tyto nová zařízení rozdělili, podle jejich nabízených služeb, do pěti oddílů. Na další straně už sepsali konkrétní místa v České republice a ve zkrácené podobě charakterizovali i jejich hlavní činnosti.

V dalších kapitolách Zdeněk Matějček porovnává vlastní a náhradní rodičovství. Vypráví o fámách, které v minulosti tolik ovlivnili názory veřejnosti na náhradní rodinnou péči a o vědě jež tyto fámy pomocí konkrétních argumentů začala odbourávat. Dále popisuje možné přístupy a metody rodičů, jak mluvit s dětmi o jejich minulosti a o faktu, že jsou adoptované.

Ve dvanácté kapitole Jarmila Koluchová popisuje úskalí adopce a pěstounské péče. V deseti bodech shrnuje základní problémy a krizové situace, které mohou na budoucí náhradní rodiče čekat.²³

---

²² SVOBODOVÁ, M., VRBOVSKÁ, P.S., BÁRTOVÁ, D. *Zpráva o stávajícím stavu náhradní výchovné péče o děti a mládež bez rodinného zázemí v České republice*. Praha: Proměna, 2002.

²³ MATĚJČEK, Z., et al. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. 155 s.

3.2.9. NOVÁ KONCEPCE SYSTÉMU PÉČE A PODPORY PRO RODINU A DÍTĚ V ČESKÉ REPUBLICE

Tato koncepce, jehož autorkami jsou Michaela Svobodová, Petra S. Vrbovská a Darina Bártová, je v řadě třetím dokumentem projektu Proměna, který spadá pod organizaci Dům otevřených dveří. První dokument byla *Zpráva o stávajícím stavu péče o děti bez rodinného zázemí* a druhý dokument byla *Strategie pro tvorbu nové koncepce péče*.

Koncepce nového systému péče obsahuje širokou diskuzi a rozvoj spolupráce se státní správou, která je pro uskutečnění celého projektu klíčovou. Cílem projektu je prosazení operacionalizace. Mezi odborníky, změna legislativy, vznik a rozvoj nových typů služeb s cílem vrátit dítě do výchovného prostředí rodinného typu, zvyšování počtu dětí vyrůstajících ve své biologické rodině, zvýšení podílu náhradní rodinné péče v oblasti dětí bez rodiny. Pro realizaci projektu navrhuje koncepce založení instituce, která by spravovala veškeré aktivity systému podpory rodiny.

V druhé části dokumentu je shrnuta typologie rodin. Pak koncepce definuje i úroveň podpory a jejich rozčlenění do jednotlivých typů rodin.²⁴

3.2.10. NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE V PRAXI

Nakladatelství Portál vydalo knihu Jiřího Kovaříka *Náhradní rodinná péče v praxi* pro Středisko náhradní rodinné péče. Tato publikace je určena všem pěstounským rodinám, osvojitelům, ale laické veřejnosti. Obsahuje teorie z praxe každodenního života náhradní rodiny. První část vychází převážně ze článků, kterými Kovařík po dlouhou dobu, od roku 2000 do roku 2004, přispíval do časopisu *Náhradní rodinná péče*. Ve dvanácti kapitolách je mapován vývoj dítěte od prenatálního věku do dospívání. Nejedná se však o učebnicovou formu vývojové psychologie, ale o úskalí, jež mohou v náhradních rodinách, během jednotlivých dětských let, nastat. Největší důraz je kladen na ranné dětství v životě dítěte. Druhá část knihy s názvem *Co nás nejvíce pálí* obsahuje odborně psané texty o těžkých problémech, které v náhradní rodině občas mohou nastat.

---

²⁴ SVOBODOVÁ, M., VRBOVSKÁ, P., S., BÁRTOVÁ, D. *Nová koncepce systému péče a podpory pro rodinu a dítě v České republice*. Praha: Proměna, 2002.

Třetí část přináší seznam nejčastějších dotazů, se kterými se pracovníci Střediska náhradní rodinné péče ve styku s náhradními rodinami setkávají.²⁵

3.2.11. K VYBRANÝM OTÁZKÁM OSVOJOVÁNÍ DĚTÍ

Kniha *K vybraným otázkám osvojení dětí* od Věry Novotné a Lenky Průšové se věnuje pouze tématu osvojení, avšak z několika úhlů pohledu. Jedná se o aspekty historické, právní a metodické. Po vysvětlení používaných zkratk, na které pak můžeme během čtení této knihy narazit, definují autorky v první části textu základní právní normy o osvojení, které vznikly nebo byly na území České republiky od roku 1918 změněny. Druhá část publikace osvětluje trendy ve vývoji náhradní rodinné péče. Díky změnám v soukromém i profesionálním životě vznikají nové problémy v osvojení jak ze strany možných náhradních rodičů, tak i ze strany dětí, které z různých důvodů nemohou vyrůstat ve své biologické rodině. Na základě těchto změn v rodinném životě se mění postupně i legislativa. Další kapitola obsahuje případy žadatelů o náhradní rodinnou péči a rodin, které už dítě v péči mají. Jejich příběhy jsou zařazeny do několika tematických bloků, jsou to případy k problematice zdravotní způsobilosti žadatelů, osvojení dítěte do ciziny, vyřazení z evidence pro neplnění povinností účastnit se přípravy a neohlášení rozhodných skutečností pro zprostředkování osvojení, anebo případy k problematice tzv. nedovolených manipulací s dětmi, tj. takového osvojení, které zprostředkovává třetí osoba bez oprávnění takovouto činnost provádět.²⁶

3.2.12. VÝBOR Z DÍLA ZDEŇKA MATĚJČKA

Publikace obsahuje 14 tematicky roztríděných kapitol mezi nimiž je i téma náhradní rodinné péče. V úvodu věnuje Zdeněk Matějček jednu kapitolu sociodiagnostickému ústavu, kde dlouhá léta pracoval. Píše o útrapách a problémech, která vytvářela vůči ústavu tlak a dokonce se jim podařilo, že byl

---

²⁵ KOVAŘÍK, J. et al. *Náhradní rodinná péče v praxi: kapitoly z vývojové psychologie, výsledky aktuálních výzkumů, nejčastější dotazy*. Praha: Portál, 2004.

²⁶ NOVOTNÁ, Věra – PRŮŠOVÁ, Lenka. *K vybraným otázkám osvojení dětí*. Praha: Linde, 2004.

ústav na krátký čas i uzavřen. V několika odstavcích píše o lidech, se kterými měl možnost spolupracovat a ze kterých se potom stali osobnosti svého oboru.

V části, která se věnuje náhradní rodinné péči²⁷ se autor vrací k jedné ze svých prvních knih z roku 1963 *O psychické deprivaci v dětství* a píše, že „*Jestliže kolektivní výchova dětí v ústavních podmínkách není dobrá, co jiného lepšího uděláme pro opuštěné děti? Budeme hledat náhradní rodiny!*“²⁸. Na dalších stranách popisuje jak se s postupem doby měnily i názory a začali vznikat zařízení pro poradenství a pomoc náhradním rodinám a ohroženým dětem. Dále vysvětluje co to je pěstounská péče, jak se dělí a charakteristiky jednotlivých forem.

Pokračuje tématem o vztahu rodičů a dítěte. Vypráví o několika historicky známých případech, kde bylo dítě odchování zvířaty. Na základě těchto důkazů píše, že „*podstatou specifického vztahu mezi dítětem a jeho rodičovskými osobami není to, že je někdo krmí a působí mu tělesnou příjemnost (jak se domníval ještě Sigmund Freud), ale že mu poskytuje oporu a jistotu v poznávání neznámého, a následkem toho i nebezpečného světa*“.²⁹

3.2.13. MODERNÍ PÉČE O OHROŽENÉ A OPUŠTĚNÉ DĚTI

Publikace je třetí fází projektu Proměna. První fází byla *zpráva o stávajícím stavu náhradní rodinné péče o děti a mládež bez rodinného zázemí v ČR* a druhou fází projektu byla *Nová koncepce systému péče a podpory pro rodinu a dítě v ČR*. V této publikaci se Petra S. Vrbovská rozhodla soustředit pouze na dva aspekty ochrany dítěte a péče o dítě a to na sociální práci s dítětem v obtížné rodinné situaci a rozvoj institutu náhradní rodinné péče. První část textu je o tématu sociální práce s rodinou a dítětem v obtížné situaci. Zde se autoři zabývají obdobím, kdy se ohrožené dítě dostává do péče oddělení sociálně právní ochrany či je nařízena ústavní výchova a dítě žije v ústavu. V druhé části textu je rozebráno téma moderní pojetí pěstounské péče (profesionální pěstounská péče). Vykresluje rámec moderně pojaté pěstounské péče, jež se snaží podporu a pomoc

---

²⁷ MATĚJČEK, Zdeněk. *Výbor z díla*. Praha: Karolinum, 2005. s.222-248.

²⁸ MATĚJČEK, Zdeněk. *Výbor z díla*. Praha: Karolinum, 2005. s.221.

²⁹ MATĚJČEK, Zdeněk. *Výbor z díla*. Praha: Karolinum, 2005. s.229.

ušíť na míru ohroženému dítěti a popřípadě i jeho biologické rodině. Pro lepší pochopení textu je část v úvodu věnována vysvětlení základních pojmů.

První důležité téma je *Moderní pojetí sociální práce s rodinami a dětmi v obtížné rodinné situaci*. Na začátku tohoto pojetí je vyhodnocení mapující situaci, které objasňuje potřeby dítěte, do jaké míry jsou či nejsou naplňovány. Pokud vyhodnocení ukáže, že nejlepším řešením z hlediska dítěte je umístění v náhradní výchovné péči, je namístě hledat nejvhodnější formu péče a případně vhodnou náhradní rodinu.

Další téma publikace je pěstounská péče, kde je popsán tradiční a moderní přístup k pěstounské péči a informace o výzkumu českých pěstounských rodin. V dalších dvou částech jsou pak probírány návrh českých standardů pro pěstounskou péči a nakonec se můžeme dočíst i základní informace o občanském sdružení NATAMA.³⁰

3.2.14. DILEMATA NÁHRADNÍ VÝCHOVY

Knih *Dilemata náhradní výchovy* od Albína Škoviery, který působí na Pedagogické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě, vnáší do světa náhradní výchovy mnoho nových a nezodpovězených otázek, na které možná nikdy nebude existovat jednoznačná odpověď. Svou pozornost zaměřuje jak na děti v náhradních rodinách, tak i na ty, které vyrůstají v dětských domovech. Hned v předmluvě vhazuje autor do plénu otázku, v kterém formuje ideální rozložení mysli, jež by měla balancovat mezi pokušením moci a pokušením fatalismu. Jen takováto mysl má optimální předpoklad přiblížit se správné odpovědi na dilemata z následných kapitol. Každá kapitola má stejnou formu, ale neustále se obměňující obsah. Po názvu kapitoly je popsáno samotné dilema, které chvílemi připomíná dialog. Následuje příklad ze života rodin, který pomáhá čtenáři celý problém si lépe představit. Po příkladu jsou uvedeny souvislosti dilematu a závěrečná shrnutí.

První kapitola přináší informace o Česko-slovenském dilematu, který nese konkrétní název *Změna názvů, nebo systému?* Je zde porovnáván systém náhradní

---

³⁰ VRBOVSKÁ, Petra. *Moderní péče o opuštěné děti: moderní pojetí sociální práce s rodinami a dětmi v obtížné rodinné situaci, (profesionální) pěstounská péče, návrh českých standardů pro pěstounskou péči*. Praha: Proměna, 2005.

výchovy v České a Slovenské republice a vyzdviženy pozitiva jednotlivých systémů, které tomu druhém schází. Diskutuje nad otázkou proč na Slovenku nemají SOS vesničky. Dále nám autor objasňuje dilema *Náhradní výchova, nebo náhradní péče?* Staví proti sobě pojmy výchova a péče. Koncept výchovy má u nás hlavně historickou váhu a je hluboce vryt jak do znění zákonů, tak i do povědomí veřejnosti. Koncept péče je oproti tomu mnohem mladším pojmem a mnohými skeptiky zavrhován, jelikož se dá volně přeložit jako opečovávání, které samo o sobě dítěti nedává dostatečné množství impulsů pro vytvoření vlastních hodnot a osobního řádu. Na druhou stranu pojem péče začíná být více oblíbeným pro svůj humanističtější podtext a také, protože potlačením pojmu výchova jako bychom se konečně odpoutali od naší minulosti tolik svázané s kdysi vládnoucí ideologií socialistického tábora.

V další části autor přináší zamyšlení o dilematu *Dysfunkční rodina, nebo (dys)funkční instituce?* V tomto případě proti sobě stojí koncept instituce a rodiny. Je lepší dát dítě do ústavu, když mu rodina není schopna dát ideální podmínky pro jeho vývoj, anebo by se mělo za každou cenu bojovat o udržení dítěte v jeho biologické rodině ač ne ideálně fungující?

Dále Škoviera rozebírá otázky jako například: Je lepší výběr rodičů pro dítě, anebo výběr dítěte pro rodiče? V jaké ideálním poměru by měla u člověka být odbornost a lidskost, aby se z něj mohl stát dobrý náhradní rodič?³¹

3.3. PERIODIKA

Dalším možným zdrojem, odkud by se veřejnost mohla dozvědět o náhradní rodinné péči a hlavně o lidech, kteří v ní sehrávají důležitou roli, jsou periodika. Například deník *Mladá fronta DNES* vychází už od roku 1990 a informuje o konkrétních případech z praxe. Na dalších stranách se dočtete o některých periodikách, které přinášejí informace o náhradní rodinné péči.

---

³¹ ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy: teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech*. Praha: Portál, 2007.

3.3.1. DĚTI A MY

Časopis vycházející jednou za dva měsíce je praktickým rádcem a průvodcem do světa, kde je hlavním požadavkem spokojený a zdravý vývoj dětí, spokojení rodiče a vzájemná interakce rodičů s dětmi bez velkých potíží. Do cílové skupiny čtenářů je možno zahrnout prakticky kohokoliv, kdo se o téma rodiny zajímá. Děti a my vychází už od roku 1970. Za dlouhou dobu své existence se časopis postupně vypracoval do dnešní formy magazínu.

Mezi devatenácti tematicky rozlišenými kapitolami, o praktických nápadech, radách jak na děti během jejich vývoje, o radách k období těhotenství a různých zajímavých článcích, je jeden blok článků věnován náhradní rodinné péči. V tomto bloku můžete vždy najít dva články z praktického života náhradních rodin.³²

3.3.2. NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

Časopis *Náhradní rodinná péče* vydávalo Středisko náhradní rodinné péče od roku 1998 až do roku 2004. Od té doby existuje formou přílohy v časopisu *Děti a my*. Celý tento magazín, dnes tedy jako příloha, je věnován problematice náhradních rodin. Na své si v textu přijde jak odborná, tak i laická veřejnost. Po přečtení úvodního slova editora a dopisu od čtenářů přichází kapitola aktualit, kde se můžete dočíst o organizacích, akcích a dalších zajímavých aktivitách. Dále je podrobně pojednávání o aktuálním tématu daného čísla, o rozhovorech, portrétech, o náhradní rodinné péči v praxi, o zahraničních zkušenostech a o výsledcích výzkumů. Na konci je část věnovaná recenzím knih s příbuznou tematikou.³³

3.3.3. SOCIÁLNÍ PRÁCE

Časopis *Sociální práce* vycházející od roku 2003 balancuje na pomezí odborného textu a čtivého zdroje informací pro veřejnost. Během pěti let

---

³² *Děti a my*. Praha: Portál, 1970- . Vychází každé dva měsíce.

³³ *Náhradní rodinná péče*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 1998- . Vychází půlročně.

své existence se časopis rozvinul na obdivuhodných 150 stran textu, které čtenáře informují o aktuálních tématech, zajímavých rozhovorech, recenzích na knižní novinky a problematických oblastech sociální práce.

Všechny články v jednom díle váže společná myšlenka. Tématu náhradní rodinné péče bylo věnováno celé druhé číslo časopisu v roce 2003, které neslo název *Děti a náhradní výchovná péče*. Hned na začátku, v části s pravidelným názvem *O čem se mluví*, přispívají nejrůznější odborníci s články popisující proces přípravy osvojitele. V dalších částech seznamuje časopis čtenáře o aktuálním stavu náhradní rodinné péče. Druhá polovina je naplněna statěmi od odborníků a studentů.³⁴

3.3.4. ZPRAVODAJ FONDU OHROŽENÝCH DĚTÍ

Zpravodaj Fondu ohrožených dětí vychází dvakrát ročně už od roku 1998. Obsahuje články z nejrůznějších tematických oblastí. Zejména zveřejňuje informace o ohrožených a týraných dětech, o náhradní rodinné péči, o Klokánku, o sponzorech a také zveřejňuje dopisy čtenářů. Informuje také o novelách zákonů týkajících se sociálního světa.³⁵

3.4. TELEVIZE

Za poslední desetiletí se velice silným mediálním zdrojem stala i televize. Velkou výhodou je její cílová skupina, která zahrnuje prakticky všechny věkové kategorie. O náhradní rodinné péči se můžete dozvědět hlavně ze zpráv a událostí, které denně běží na všech hlavním kanálech. Existuje několik filmů, v kterých se téma adopce či pěstounské péče vyskytuje. Na dalších stranách je uvedeno několik příkladů.

Děti bez lásky je česko-slovenský film z roku 1963, který byl natočen v Praze. Tento krátký film byl natočený režisérem Kurtem Goldbergem, který byl známý natáčením dokumentárních filmů. Film je rozbořem příčin deprivaceního

---

³⁴ *Sociální práce/Sociálna práca: časopis pro teorii, praxi a vzdělávání v sociální práci*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2003-. Vychází čtvrtletně.

³⁵ *Fond ohrožených dětí. Zpravodaj Fondu ohrožených dětí*. Praha: Fond ohrožených dětí, 1998-. Vychází půlročně.

syndromu u dětí. Režisér se dotkl velice diskutovaného soudobého tabu své doby. Tehdy bylo velkým zájem státu bylo veškerou péčí o dítě, aby jeho matka mohla nastoupit co nejdříve do práce. Díky tomuto filmu vzniklo mnoho konfliktů evokovaných hlavně ze strany Svazu žen, která tento film chtěla zakázat. Nakonec však vyvolal rozsáhlou diskuzi, jež nakonec vedla například k prodloužení mateřské dovolené.³⁶

V roce 1968 režisér Jindřich Fajstl natočil film *Inzerát*. Tento dokumentární film mapuje vztahy rodičů k dětem. Autor reflektuje otřesnou událost jak matka zabila své dítě. Na základě toho se ptá lidí, co si o této události myslí a z jejich výpovědí uvažuje, zda-li by byla vhodná adopce.³⁷

Film *Čas domova* od režiséra J. Fajstla měl premiéru v roce 1972. Je zajímavé, že je režisér zároveň autorem námětu, scénáře a hraje i hlas komentáře během filmu. Tento dokument sleduje všední život v SOS vesničce pro děti bez rodičů.³⁸

Zajímavým seriálem v 80. letech byl *Létající Čestmír*. Jedná se o rodinný fantasy seriál, který byl poprvé vysílán v roce 1984. Ústřední hrdina, malý záček Čestmír Trnka, se prostřednictvím zázračného meteoritu, o který zakopne při cestě do školy, dostane na planetu květin. Přinese si odtamtud zázračné semínka dvou květin. Vyrostou z nich krásné květiny. Vůně první mu umožňuje létat a druhá z něj udělá dospělého člověka, který vypadá naprosto stejně jako jeho otec Trnka. Tato najednou zdvojená postava pana Trnky vytváří mnoho humorných situací. Téma adopce se objevuje v jednom z posledních dílů, kdy Čestmírův přítel profesor omladí a nemá kde žít. Tuto situaci oba chlapi chtějí vyřešit adoptí do Čestmírovi rodiny.³⁹

V roce 1993 byl natočen film *Zachraňte Willyho*, který v dalších letech dostal ještě dvě volná pokračování. Toto rodinné dobrodružné drama, natočené na americko-francouzské půdě, vypráví o příběhu kosatky Willyho, která žije uvězněná v příliš těsné nádrži vodního parku. Během nocí volá po své rodině,

---

³⁶ Filmová databáze [online]. C2007. [cit.2008-3-5]. URL: <<http://www.fdb.cz/filmy/34564-deti-bez-lasky.html>>.

³⁷ Česká televize [online]. C2008. [cit.2008-3-12]. URL: <<http://www.ceskatelevize.cz/program/900721-08.05.2003-00:40-2-inzerat.html?obdobif=archiv&toV=50+let+s+televiz%ED&backaddr=search>>.

³⁸ České a slovenské filmy, které máte rádi [online]. C2006. [cit. 2008-3-13]. URL: <<http://db.csfilm.cz/detail-filmu.php?id=6332>>.

³⁹ Česko-Slovenská filmová databáze [online]. C2006. [cit. 2008-3-9]. URL: <<http://www.csfd.cz/film/71928-letajici-cestmir/>>.

ale nikdo mu nerozumí. Pak se objeví malý dvanáctiletý chlapec, který se snaží smířit se životem v adoptované rodině. Díky svým osudům se kosatka a chlapem spřátelí a prožijí velká dobrodružství.⁴⁰

České drama *Smradi* z roku 2002 natočil režisér Zdeněk Tyc. Jednu z hlavních rolí ztvárnil Ivan Trojan. Příběh vypráví o manželích Marku a Monice Šírových, který se přestěhovali z Prahy na vesnici. Důvodem stěhování nebylo jen lepší prostředí pro svého astmatického syna, ale i vstřícnější okolí pro své dva adoptované romské syny. Film je ideálním obrazem problémů současnosti jak o otázkách rasové nesnášenlivosti, tak i o stereotypních předsudcích vůči náhradním rodinám.⁴¹

Ordinace v růžové zahradě 2 je soudobým seriálem roku 2008. Vypráví o životech doktorů a sester v jedné pražské nemocnici a nedaleké soukromé gynekologické klinice. V sedmnáctém díle tohoto seriálu se objeví matka sestry na chirurgii Martiny Tvrdíkové. Z následujících scén vyjde najevo, že byla Martina vychována v pěstounské péči spolu s mnoha svými nevlastními sourozenci.

3.5. RÁDIO

Rádio je jedno z dalších mediálních zdrojů, které má velkou tradici a léty vytvořenou věrohodnost, která mu zajišťuje pozornost hlavně starších generací. Pro tuto práci jsou důležitá veřejnoprávní rádia, která určitý čas věnují i zpravodajským relacím. Právě tato zpravodajství jsou jako zdroj informací o náhradní rodinné péči důležitá.

3.5.1. ČESKÝ ROZHLAS

Rádio Český rozhlas začalo pravidelně vysílat v roce 1923. V dnešní době je jejím generálním ředitelem Václav Kasík. Ve svých pořadech mluví krom jiného i o aktuálních problémech náhradní rodinné péče a o založení nových

---

⁴⁰ Česko-Slovenská filmová databáze [online]. C2006. [cit. 2008-3-9]. URL: <<http://www.csfd.cz/film/14520-zachrante-willyho-free-willy/>>.

⁴¹ Česko-Slovenská filmová databáze [online]. C2006. [cit. 2008-3-9]. URL: <<http://www.csfd.cz/film/36451-smradi/>>.

organizací. Pouštějí také reklamní spoty na podporu sbírek pro pomoc rodinám s dětmi.

Jako konkrétní příklad pořadu je rozhovor s ředitelkou Střediska náhradní rodinné péče Vědunou Bubleovou o aktuálním stavu náhradní rodinné péče v České republice. Tento rozhovor proběhl 12.ledna 2008 v 15:35 odpoledne. Věduna Bubleová v rozhovoru vysvětluje roztržštěný systém vedení náhradní rodinné péče, jenž je rozdělena mezi 5 ministerstvech, která spolu prakticky nekomunikují a procesy přesunu dětí z ústavní péče zbytečně prodlužuje. Vysvětluje také jak zefektivnit financování do této oblasti a jiné další otázky.⁴²

3.6. ORGANIZACE A JEJICH INTERNETOVÉ STRÁNKY

3.6.1. FOND OHROŽENÝCH DĚTÍ

Organizace *Fond ohrožených dětí* byl založen roku 1990. Jedná se o občanské sdružení vytvořené s cílem pomáhat ohroženým nebo jinak sociálně zneužívaným dětem. Nabízí poradenskou službu pro náhradní rodiny i pro veřejnost, která se o téma náhradní rodinné péče zajímá. Zároveň spolupracuje s mezinárodními organizacemi. Skrze hromadné sdělovací prostředky informuje o aktuálních problémech, novelizacích zákona, akcích a mnoha dalších tématech ze sociálního prostředí. Pro pomoc náhradním rodinám a handicapovaným dětem přijímá finanční i hmotné dary od veřejnosti. Při objevení problému, který má zdroj v legislativě, píše žádosti a návrhy o změny zákonů. Pomocí školených dobrovolníků provádí aktivní práci v terénu mezi rodinami. Zakládá po celé České republice azylové domy jakožto přechodné ubytování na nezbytnou dobu a sociální pomoc a podporu rodinám s dětmi ohroženou bytovou nouzí. Zároveň je zakladatelem nové alternativní verze ústavní péče, více známé jako Klokánek. Tento projekt má status zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Oproti ústavní péči je možné přijmout děti bez předešlého pobytu v diagnostickém ústavu. První Klokánek byl založen v roce 2000 a od té doby vzniklo na území České republiky již 12 zařízení.

---

⁴² *Víkendové Studio Česko patřilo tématu: Náhradní rodinná péče* [online]. 2008. [cit. 2008-3-18]. URL: <http://www.rozhlas.cz/radio_cesko/sc/_zprava/413092>.

Fond ohrožených dětí provozuje na internetu svůj vlastní sever <http://www.fod.cz/>, kde se veřejnost může dočíst o historii a cílech fondu a o pořádaných akcích. Kromě jiného stránky přináší informace o náhradní rodinné péči, zejména tedy vysvětluje základní pojmy, právní vztahy, nároky na budoucího náhradního rodiče, kdy je možné dítě osvojit a co je to Klokánek. V kapitole *Periodika* jsem za jeden ze zdrojů označila *Zpravodaj Fondu ohrožených dětí*, na stránkách si čtenáři mohou přečíst elektronickou podobu tohoto zpravodaje. Stránky přinášejí i aktualizované zprávy z oblasti náhradní rodinné péče, které se v poslední době objevily v tisku, televizi i v rádiu.⁴³

3.6.2. STŘEDISKO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

Středisko náhradní rodinné péče je organizace, která byla založena v roce 1994. Středisko pomáhá opuštěným dětem, specializuje se především na zdravotně a sociálně znevýhodněné děti. Středisko hledá pro děti ideální pěstounské a adoptivní rodiče. Podporuje náhradní rodiny pomocí pravidelných setkávání, kde si rodiče mohou vyměnit důležité poznatky. Od roku 2008 se jednou za půl roku budou konat setkání náhradních rodin s romskými dětmi. Zkoumá aktuální problémy této oblasti, pořádá vzdělávací akce, publikuje informační a vzdělávací materiály. Snaží se u nás propagovat náhradní rodinnou péči a zároveň nabízí poradenství žadatelům o adopci a pěstounskou péči. Toto poradenství je možné zprostředkovávat formou e-mailu, písemně anebo osobně.

Středisko náhradní rodinné péče provozuje internetový server <http://www.nahradnirodina.cz/>, kde podává čtenářům široké spektrum informací o aktivitách střediska a odkazuje na ostatní organizace podporující náhradní rodiny. Čtenáři se touto cestou mohou dozvědět jak středisko podporuje opuštěné děti, jak vyhledává náhradní rodiče a jakým způsobem pomáhá náhradním rodinám. Portál nabízí také on-line poradnu, která je na <http://rodina.cz/> ve formě veřejně přístupné diskuze provozována.⁴⁴

---

⁴³ *O Fondu ohrožených dětí* [online]. 2008. [cit. 2008-2-20]. URL: <<http://www.fod.cz/>>.

⁴⁴ *Středisko náhradní rodinné péče* [online]. c2005. [cit. 2008-2-18]. URL: <<http://www.nahradnirodina.cz/>>.

3.6.3. SDRUŽENÍ PĚSTOUNSKÝCH RODIN

Organizace *Sdružení pěstounských rodin*, které bylo v roce 1995 založeno, směřuje svou pomoc na ohrožené, opuštěné nebo jinak znevýhodněné děti. Vyhledává děti vhodné do náhradní rodinné péče ve spolupráci s MPSV a získává nové rodiče pro opuštěné děti. Sdružení může svým zákazníkům nabídnout internetové a telefonické poradenství, odborné školení budoucích pěstounů, materiální výpomoc náhradním rodinám pomocí nadací, poskytování respitní péče, víkendové akce pro rodiny s dětmi a další. V současné době sdružení pracuje s celostátní, krajskou a místní působností v projektech poradna náhradní rodinné péče, Dům jistoty a Dům na půli cesty.

Internetový server *Sdružení pěstounských rodin* <http://www.pestouni.cz/> přináší kromě jiného hlavně informace o aktivitách, zásluhách a příspěvatelech sdružení. Také si na stránkách můžete dohledat důležité informace ze světa pěstounské péče. Nabízí internetovou poradnu, kde se zájemci mohou podělit o své zkušenosti, vzájemně si radit, anebo požádat o radu odborníka. Sdružení provozuje také knihovnu poradny náhradní rodinné péče a na internetových stránkách se o všech titulech k zapůjčení můžete dočíst.⁴⁵

3.6.4. NADACE TEREZY MAXOVÉ

Nadace Terezy Maxové vznikla 22. ledna 1997. Od svého počátku je jejím hlavním cílem péče o opuštěné děti. Díky své pomoci se v dnešní době může starat o 4000 dětí z mnoha kojeneckých ústavů, dětských domovů a dětských center. Jednou ze tří hlavních priorit nadace je náhradní rodina. Pomocí svých prostředků se snaží co nejvíce usnadnit existenci náhradních rodin, jak materiálně, tak legislativně. Dohromady se společností Nestlé Česko s.r.o. vytvořili informační projekt náhradní rodinné péče, který zájemcům o náhradní rodinnou péči dává informace od odborníků ze sociální oblasti. Vážným zájemcům projekt zašle průvodce náhradní rodinnou péčí.

---

⁴⁵ *Sdružení pěstounských rodin* [online]. c2006. [cit. 2008-2-25]. URL: <<http://www.pestouni.cz/>>.

Nadace Terezy Maxové provozuje vlastní internetový server <http://nadacetm.cz/>, kde se veřejnost může dočíst o vzniku, historii a činnosti nadace, o charitativních akcích a veřejných sbírkách a konečně také o základních pojmech a zákonech náhradní rodinné péče.⁴⁶

Nadace Terezy Maxové provozuje vlastní internetový server <http://nadacetm.cz/>, kde se veřejnost může dočíst o vzniku, historii a činnosti nadace, o charitativních akcích a veřejných sbírkách a konečně také o základních pojmech a zákonech z oblasti náhradní rodinné péče.

Součástí projektu, který vznikl pod záštitou Nadace Terezy Maxové a Nestle Česko s.r.o. a jehož cílem je zvýšit informovanost veřejnosti o náhradní rodinné péči, vznikl i internetový portál www.adopce.com. Nabízí přehledný souhrn všech informací o adopci, pěstounské péči, častých otázkách náhradních rodičů i veřejnosti a srozumitelné odpovědi na všechny tyto otázky. Obsahuje články od odborníků a statistické údaje z oblasti náhradní rodinné péče. Nabízí také poradenství součástí kterého je diskuzní fórum o problémech na něž si mohou odpovědět tazatelé navzájem, nebo na tyto otázky odpovídají odborníci.⁴⁷

3.6.5. NADAČNÍ FOND ROZUM A CIT

Nadační fond Rozum a cit podporuje pěstounské rodiny, zejména se jedná o problémové a postižené děti. Dále podporuje rodiny s velkým počtem dětí v pěstounské péči a také rodiny hledající zázemí pro své dospívající děti. Hlavními zásadami fondu je osobní znalost každého případu, přímá aktivní pomoc v rodinách dokud není problém vyřešen. V praxi přispívá na vhodné bydlení náhradním rodinám, vybavení bezbariérových pokojů pro handicapované děti a pořádá akce pro děti z náhradních rodin.

Nadační fond Rozum a cit má svůj vlastní internetový server <http://www.rozumacit.cz/>, kde se zájemci mohou dočíst o samotném nadačním fondu, jeho cílech a aktivitách, ale také o občanském sdružení Rozum a cit.

---

⁴⁶ *Nadace Terezy Maxové* [online]. c2008. [cit. 2008-2-26]. URL: <http://www.nadacetm.cz/stranka.php?id_radek1=5&id_radek2=8&id_radek3=1>.

⁴⁷ *Projekt náhradní rodinné péče*. [online]. c2008. [cit. 2008-28-3]. URL: <<http://www.adopce.com/beta/adopce/>>.

Kromě informací o příspěvkových akcích, darech a službách poskytovaných fondem, si zájemci můžou přečíst, co to je adopce, pěstounská péče, jak se dělí a jaký je rozdíl mezi náhradní rodinnou péčí a náhradní výchovnou péčí.⁴⁸

3.6.6. OBČANSKÉ SDRUŽENÍ ROZUM A CIT

Občanské sdružení Rozum a cit bylo založeno v roce 2000 a plynuje navazuje na projekty Nadačního fondu Rozum a cit. Patronkou sdružení je Naďa Konvalinková. Jeho posláním je podpora dětí vychovávaných v náhradní rodinné péči díky vzdělávacím službám. Cílem je nabídka služeb, poradenství a tvůrčí arteterapeutické dílny všem náhradním rodinám. Pořádají nejrůznější setkání pěstounských rodin a také nabízí asistenční služby do vícedětných rodin.⁴⁹

3.6.7. OBČANSKÉ SDRUŽENÍ NATAMA

Občanské sdružení NATAMA vzniklo v roce 2003, hned o rok později začalo provozovat institut náhradní rodinné péče. Svojí činností se snaží podporovat zájmy dítěte v komplikované životní situaci a trpící vývojovou deprivací. Snaží se díky odborným službám pomáhat dětem žijícím mimo vlastní rodinu. Natama má tři oblasti, v kterých chce poskytovat služby. Je to oddělení praxe náhradní rodinné péče, oddělení specializované poradny a terapie pro děti a rodiny a oddělení rozvoje a sdílení odbornosti, vědy a vzdělávání v oblasti vývojové psychologie, terapie náhradní rodinné péče. I Natama má vlastní internetový server <http://www.natama.cz/>, kde přináší informace o svém poslání, činnostech a službách, aktualitách ze světa pěstounství, o publikacích na téma náhradní rodinné péče a další.⁵⁰

---

⁴⁸ *Kdo jsme* [online]. c2006. [cit. 2008-2-25]. URL: < <http://www.rozumacit.cz/kdo-jsme.html>>.

⁴⁹ *Kdo jsme* [online]. c2006. [cit. 2008-2-25]. URL: < <http://www.rozumacit.cz/kdo-jsme.html>>.

⁵⁰ *Natama* [online]. c2008. [cit. 2008-2-27]. URL: < <http://www.natama.cz/>>.

4. TERÉNNÍ VÝZKUM

4.1. ÚVOD

Současná úroveň náhradní rodinné péče v Evropské unii stoupá, zároveň s ní se rozvíjí i poradenská činnost a oblast sociálních služeb nabízených náhradním rodinám. Vzhledem k tomuto růstu je Česká republika pozadu, avšak se stále snaží na evropskou úroveň rychle dostat. Důležitou částí pro toto vyrovnání je kvalitní informovanost široké veřejnosti o náhradní rodinné péči, díky které se dá účinněji postavit překážkám v legislativě a finančně podpořit zařízení pro pomoc náhradním rodinám. Proto je tato terénní práce zaměřena na informovanost veřejnosti o tématu náhradní rodinné péče. Cílem je zjistit počet respondentů z Chomutovské oblasti, kteří o tématu náhradní rodinné péče ví zanedbatelně málo nebo dokonce vůbec. Zároveň s tím jsem chtěla zjistit, které informační zdroje na takového lidi nejvíce působí, aby potom skrze ně mohli odborníci tyto typy lidí o tématu více informovat.

4.2. FORMULACE VÝZKUMNÝCH ÚKOLŮ

- Kolik lidí neví nic o náhradní rodinné péči?
- Jaké jsou názory veřejnosti na ústavní péči ve srovnání s náhradní rodinnou péčí?
- Dokáže si veřejnost spojit náhradní rodinnou péči s konkrétními organizacemi?
- Jaké jsou postoje veřejnosti vůči homosexuálním náhradním rodičům?
- Jaké jsou nevlivnější informační zdroje o náhradní rodinné péči?
- Do jaké míry je veřejnost informována o aktuálním stavu náhradní rodinné péče v České republice?

4.3. STANOVENÍ HYPOTÉZ

HLAVNÍ HYPOTÉZA

Předpokládám, že maximálně 10% respondentů nebude vůbec nic vědět o náhradní rodinné péči. V těchto 10% budou z větší části děti na základních školách. Nejvíce informovaných lidí bude s vysokoškolským vzděláním. Stereotypní předsudky vůči homosexuálním náhradním rodičům budou mít převážně lidé nad 60 let.

DÍLČÍ HYPOTÉZY

Hypotéza 1 - 40% respondentů u adopce i pěstounské péče udají ½ roční dobu nutné přípravy.

Hypotéza 2 - Téměř všichni respondenti udají převážně média jako zdroje, odkud se o náhradní rodinné péči dozvěděli.

Hypotéza 3 - 20% respondentů bude proti svěření dítěte do společné péče homosexuálů.

Hypotéza 4 - 90% respondentů bude schopno napsat alespoň jednu organizaci, či zařízení, zabývající se náhradní rodinnou péčí.

4.4. METODIKA ŠETŘENÍ

Vzhledem k cílům mého terénního výzkumu jsem se rozhodla použít anonymní dotazníky, které jsem rozeslala do několika měst a vesnic v chomutovské oblasti. K získání dostatečného množství respondentů mi pomohli přátelé a rodina, kteří v místech svého působení dotazníky rozdali a zpětně mi je přinesli. Data jsem tedy sbírala pomocí metody „sněhové koule“. Dále jsem provedla kvantitativní rozbor získaných dat a analyzovala každou otázku zvlášť. Dotazník obsahoval otázky „ano/ne“, otázky s více variantami odpovědí a na konci jednu otevřenou otázku.

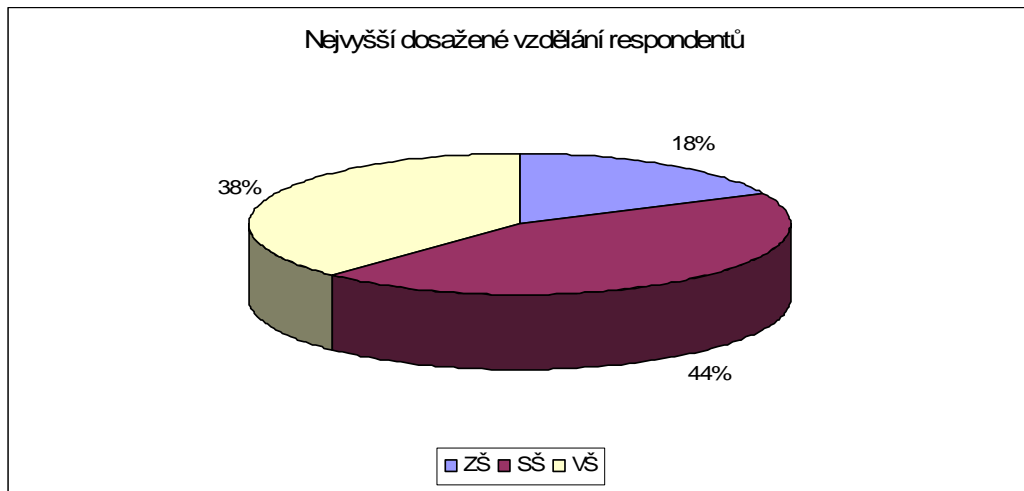
4.5. CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉ SKUPINY

Tento výzkum je orientován na obyvatelé Chomutovska. Celá výběrová skupina by měla být složena ze všech věkových kategorií mužů i žen, kteří mají vystudovanou základní, střední anebo vysokou školu. Průzkum jsem provedla v Chomutově, Kadani a dalších přilehlých vesnicích, což obsáhlo všechny velikosti měst.

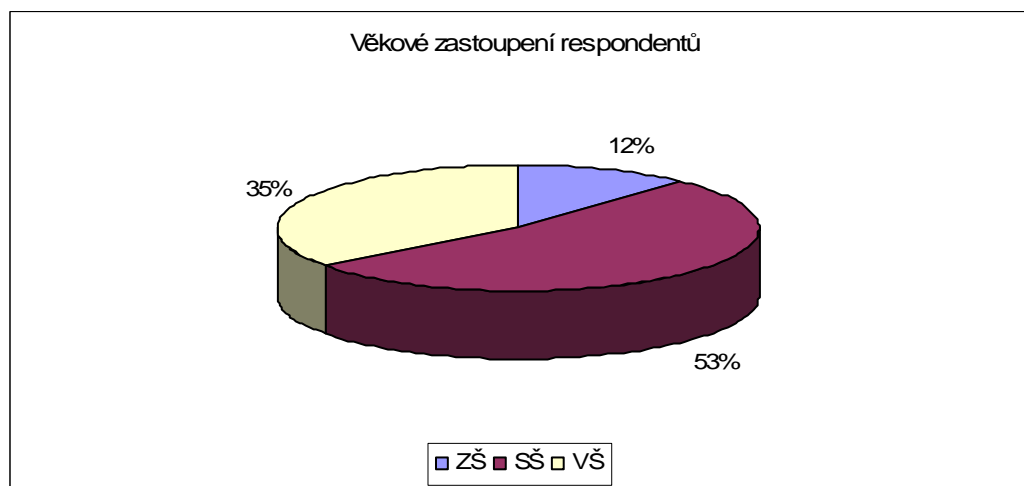
POMĚR MUŽŮ A ŽEN VE ZKOUMANÉ SKUPINĚ

NEJVYŠŠÍ DOSAŽENÉ VZDĚLÁNÍ.

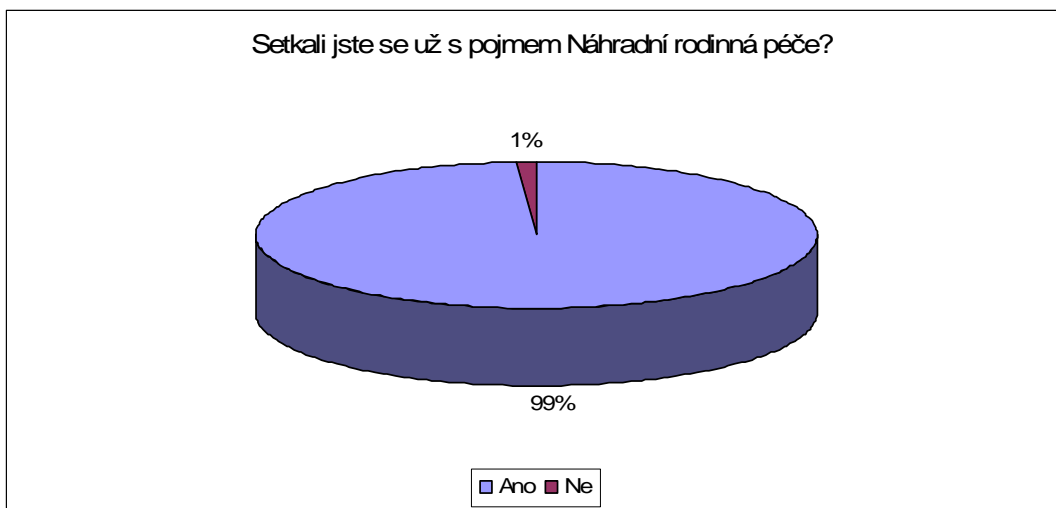
VĚK RESPONDENTŮ.

4.6. ANALÝZA OTÁZEK Z DOTAZNÍKU

1. Setkali jste se už s pojmem náhradní rodinné péče?

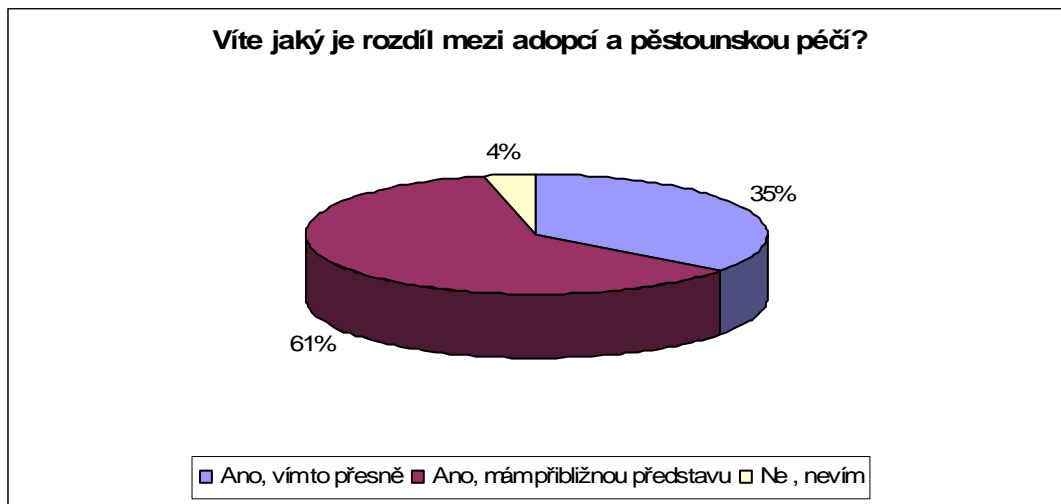
Tato otázka prakticky rozděluje 4 typy respondentů. První jsou ti, který o náhradní rodinné péči informovaní jsou a označili odpověď „Ano“. Druhá skupina respondentů jsou ti, kteří označili odpověď „Ano“, avšak z jejich odpovědí jasně vyšlo, že tématu nerozumí. Třetí skupinou jsou ti, kteří označili „Ne“, ale z následujícího textu vyplynulo, že je jim neznámý pouze pojem náhradní rodinná péče, avšak její obsah už jim známý je. Čtvrtou skupinou jsou ti, který „Ne“ označili a svou neinformovanost ve zbylých otázkách i potvrdili. Při analýze dokumentů jsem zjistila, že pouze jediný respondent označil odpověď, že se s pojmem náhradní rodinné péče ještě nesetkal – je tedy pozitivním faktem, že si 98% respondentů dovede alespoň zhruba představit co to pojem náhradní rodinné péče znamená, anebo si to aspoň myslí.

2. Víte jaký je rozdíl mezi adopcí a pěstounskou péčí?

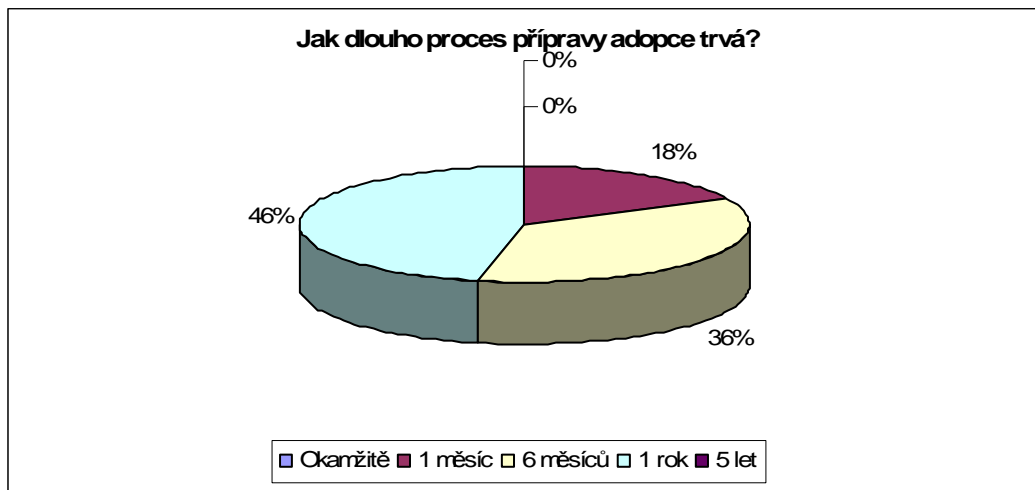
Tato otázka už blíže zkoumá znalosti respondentů. Zjišťuje, zda-li pojmy „adopce“ a „pěstounské péče“ respondenti slyšeli a potom se více o nich informovali, nebo tato slova jen zaslechli a dál se o ně nestarali. Je dost pravděpodobné, že právě pojem „pěstounská péče“ může respondenty zmást, jelikož je informačními zdroji, tím myslím hlavně média, méně zmiňována než pojem „adopce“.

Po rozboru dotazníků jsem zjistila, že nadpoloviční většina, tj. 61% respondentů, zvolila variantu odpovědi b) – Ano, mám přibližnou představu. Tuto odpověď jsem v tomto přibližném zastoupení očekávala, jelikož odpověď „mám přibližnou představu“ dá respondent najevo, že už o obou těchto formách náhradní rodinné slyšel, avšak je mu jasné že stále nezná všechna fakta. Odpověď a) – Ano, vím to přesně, zvolilo k mému překvapení 35% respondentů. Nečekala jsem až takovou jistotu u této otázky. Na druhou stranu si respondenti mohli ujasnit dva základní rozdíly mezi adopcí a pěstounskou péčí a díky tomu odpověď a) zaškrtnout. Popravdě mezi odpověďmi a) a b) příliš velký rozdíl není, spíše jen zjišťuje s jakou jistotou lidé na tento dotazník odpovídají.

3. Jak dlouho proces přípravy adopce trvá?

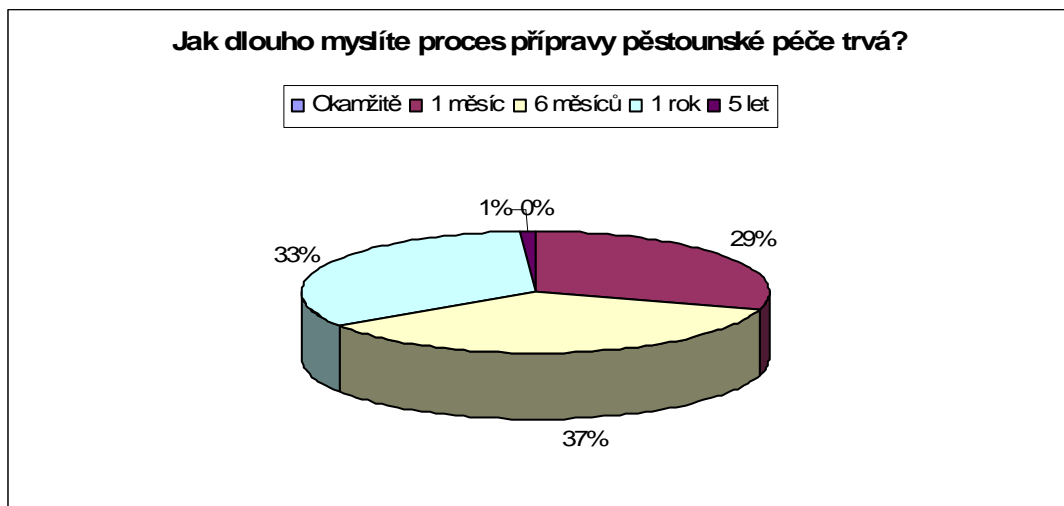
Tato otázka už vyžaduje po respondentovi podrobnější informace. Pokud si respondenti někdy o adopci četli, nebo o ní někde slyšeli, bylo očekáváno, že se budou rozhodovat mezi variantami odpovědí b), c), d). Označení první a poslední varianty, pokud nepočítáme výjimky, by byl důkaz, že si respondenti vymýšlejí nebo mají naprosto chybné informace. Po srovnání získaných dat se mi příjemně potvrdilo, že si respondenti nevymýšleli. Nejméně bodů, pokud už nepočítám a) ani f), získal 1 měsíc jako povinná přípravná doba před adopcí. Mnohem více lidí označilo půlroční trvání doby přípravy, a to 32 respondentů. Těmto lidem je jasné, že povinná příprava nemůže trvat krátkou chvílí a je i možné, že se z nějakého pramene dozvěděli základní podbody přípravného procesu a uvědomili si, že to musí trvat déle než 1 měsíc. Velice pozitivním zjištěním byl fakt, že nejvíce, přesně 42, respondentů zvolilo jeden rok jako průměrnou dobu, za kterou úřady a odborníci ze zákona podle různých testů zjistí, zda-li je žadatel schopen být vhodným náhradním rodičem.

4. Jak dlouho myslíte proces přípravy pěstounské péče trvá?

Je samozřejmé, že doba přípravné fáze, před převzetím dítěte, není pevně stanovena. Jasně definovány jsou však povinné pohovory a testy, kterými si žadatelé o náhradní péči musejí projít. Očekávám v odpovědích na tuto otázku spíše schopnost respondentů uvědomit si jak dlouho takovéto přípravné procesy trvaní, než jasně definovatelnou dobu všech přijímacích testů dohromady.

V této otázce je zajímavé pozorovat názory respondentů, kteří adopci a pěstounskou péči nerozlišují, nebo naopak rozlišují a jednomu či druhému přidávají vyšší hodnotu a s ní i delší dobu příprav pro jednotlivé formy náhradní rodinné péče. Podle výsledků, které jsem při vyhodnocování dotazníků zjistila, se nejvíce respondentů shodlo na variantě odpovědi c) – proces přípravy pěstounské péče trvá půl roku. O něco méně respondentů se shodlo na možnosti d) – proces přípravy pěstounské péče trvá 1 rok. Ještě o něco menší skupina respondentů zvolila variantu b) – 1 měsíc. Pouhý jeden respondent zvolil variantu e) – proces přípravy pěstounské péče trvá 5 let.

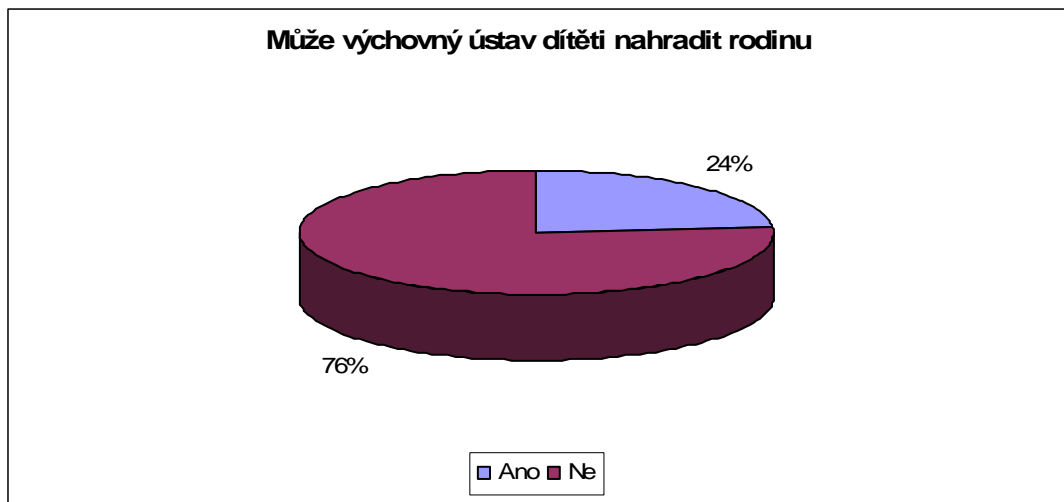

5. Může výchovný ústav dítěti nahradit rodinu?

Tato otázka sice nespadá do tématu náhradní rodinné péče, avšak vedlejší cestou zjišťuje názory veřejnosti na ústavní péči a jak vysoko v jejich osobním žebříčku, co se možností náhradní výchovy a péče týče, je. Díky tomu je možné odvodit, zda-li jsou respondenti v této oblasti ovlivněni zdroji ze starší doby, nebo novými zdroji informací.

Při analýze dotazníku jsem zjistila, že celých 76% respondentů stojí proti ústavní péči jakožto rovnocennému zástupci rodinné péče. Na základě toho si myslím, že právě takovéto procento respondentů by mnohem raději svěřilo dítě do náhradní rodinné péče. Je možné, že se tito lidé z odborných zdrojů dozvěděli o nedostatcích, které ústavní péče má a o jejím částečném podílu na vývojové deprivaci u dítěte.

Bohužel ještě nějakou dobu potrvá, než si takovýto názor utvoří celá veřejnost, jelikož po dlouhá léta byla vychovávána v socialistickém režimu a trvalo dlouho než začala veřejnost přijímat i negativní stránky ústavní péče.

6. Jaké hlavní požadavky mají splňovat žadatelé o adopci či pěstounskou péči?

Tato otázka zahrnuje dva hlavní cíle, které je nutno zjistit. První - do jaké míry jsou respondenti seznámeni se zákonem, který pevně definuje, kdo může a nemůže být náhradním rodičem. V druhém bych chtěla zjistit názory respondentů na mnou nabízené možnosti náhradních rodičů.

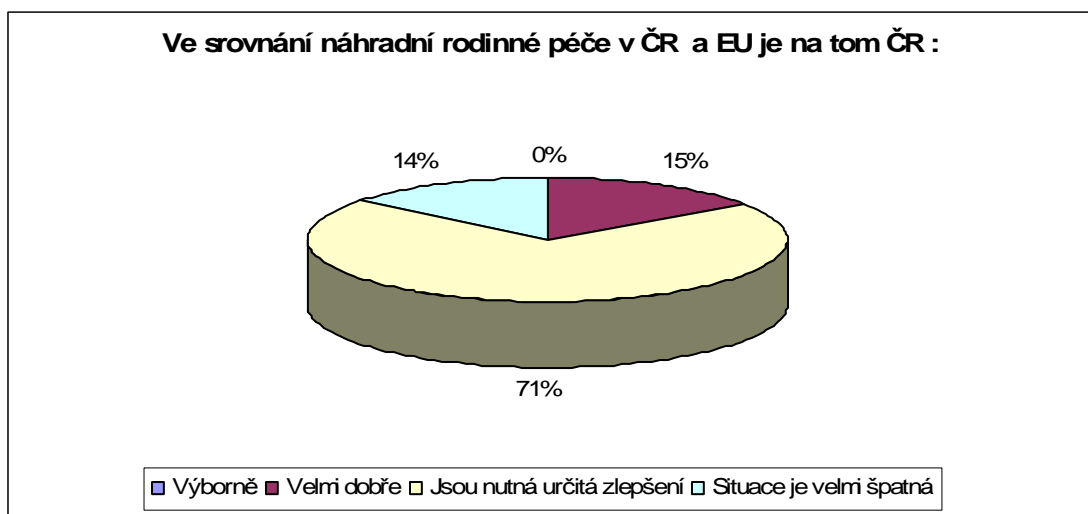
Pojmout tyto cíle tak, abych je oba mohla s přesností zjistit, by vyžadovalo mnohem více otázek. Rozhodla jsem se tedy pro zjednodušení a skrytý podtext ve všech otázkách. Počátky všech dotazů sice začínají „Co si myslíte o ...“, avšak počítám s tím, že většina respondentů odněkud zaslechla názory ostatních, pravděpodobně i formované podle zákonem definovaných pravidel. S malým množstvím naivity tedy doufám, že odpovědi na otázky a) až d) nebudou jen seznamem osobních postojů a stereotypních předsudků veřejnosti vůči problematice homosexuálů a náhradních otců samoživitelů, ale že jejich odpovědi budou vytvořeny i na základě nepatrného vlivu naší legislativy.

7. Ve srovnání rodinné péče v ČR a EU je na tom Česká republika.

Otázka se snaží zjistit aktuálnost informací, které se k respondentům dostávají. Pravdou je, že varianta c) – jsou nutná určitá zlepšení, je poměrně neutrální, a tak pro neinformovaného respondenta nejschůdnější odpovědí, když informace o tomto tématu nemají. Na druhou stranu pokud respondenti informovaní jsou s určitou pravidelností, které aktuality v televizi a v periodikách přinášejí, jejich odpověď by byla též varianta c). Je fakt, že jsem si při sestavování dotazníku tuto možnost, neutrální a zároveň nejpravděpodobnější odpovědi, neuvědomila. 71% odpovědí variantou c) ukazuje jasnou převahu nad zbylými možnostmi odpovědí.

Je zajímavé, že žádný respondent nezvolil nabízenou odpověď a) – výborně. Buď si tuto odpověď nezvolili z důvodu všeobecně zažitě skepse vůči všemu co je české, anebo jim je jasné, že situace náhradní rodinné péče v České republice není nejlepší a rozhodně je co dohánět.

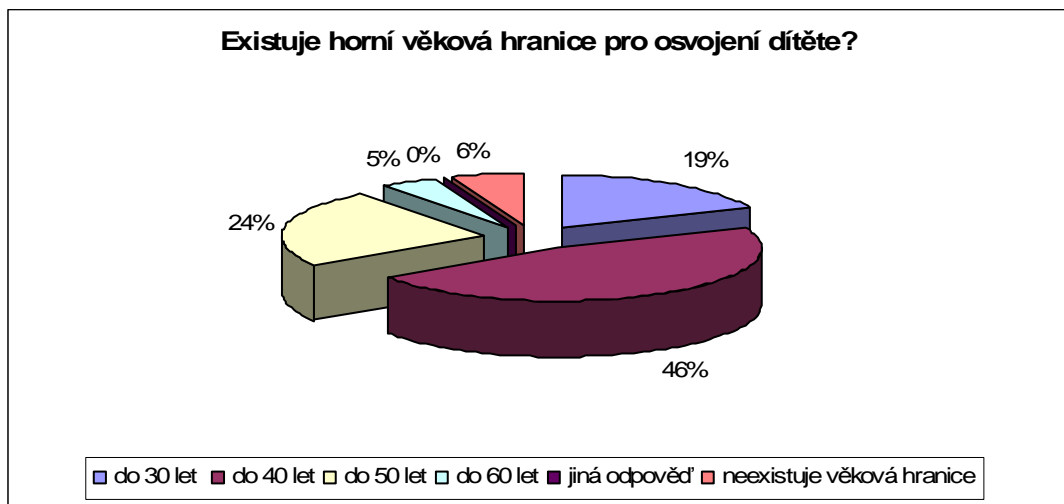
Téměř stejný počet respondentů zvolil variantu b) – velmi dobře, a variantu d) – situace je velmi špatná.

8. Existuje horní věková hranice pro osvojení dítěte?

Tato otázka zjišťuje názor, či jak dobře jsou informovaní respondenti, o horní věkové hranici, do kdy je možné si vzít dítě do své péče. V této otázce mohli respondenti zapojit buď své osobní stanovisko, v kterém říkají do kdy je schopen člověk vyvinout sílu vhodnou pro vytvoření rodinného prostředí svému osvojenému dítěti, podle svého odhadu. Na druhé straně je možné, že si jsou se svou odpovědí respondenti jistí, protože se o této hranici z některých možných zdrojů dozvěděli. Zároveň počítám i s lidmi, kteří odpověď neznají a ani své osobní stanovisko nemají, a tak si svou odpověď jednoduše tipli.

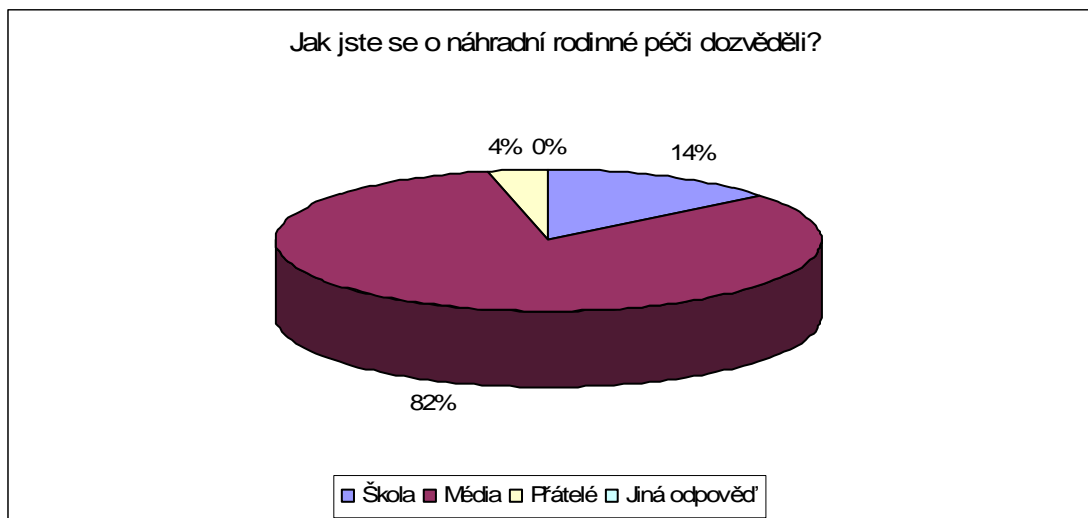
Z výsledku analýzy dotazníku vyšlo, že téměř polovina respondentů, přesně 46%, zvolila variantu b) – horní věková hranice pro osvojení dítěte je 40 let. S téměř stejným počtem hlasů jsou varianty odpovědí a) – do 30 let a variantu c) – do 50 let. Pouze 5% respondentů v obou případech označili variantu d) – do 60 let a variantu e) – věková hranice neexistuje.

9. Jak jste je o náhradní rodinné péči dozvěděli?

Touto otázkou bych ráda zmapovala intenzitu jednotlivých zdrojů, z kterých se respondenti mohou dozvědět o náhradní rodinné péči. Díky výsledkům analýzy dotazníků bych mohla určit, která forma informačních zdrojů má smysl být posílena pro svůj největší vliv na veřejnost.

Během analýzy jsem zjistila, že nejsilnějším zdrojem jsou pro respondenty média, mezi médii byla nejčastěji zvolena televize, která jsou, jako možné zdroje informací, v předstihu před školou a přáteli.

10. Vzpomněli byste si alespoň na jednu organizaci (nadaci, občanské sdružení) či konkrétní kampaň, která se snaží náhradní rodinnou péči podpořit?

Tato poslední otázka mého dotazníku zjišťuje, zda-li si jsou respondenti schopni si s jednotlivými reklamami, pořady v televizi a kampaněmi na plakátech spojit konkrétní cíle jejich činnosti a podpory. Po analýze všech dotazníků jsem zjistila, že 75% lidí si dokáže s pojmem „náhradní rodinná péče“ spojit konkrétní organizaci. Ve většině případů se jednalo o zařízení Klokánek, jen málo z nich k této informaci připsalo ještě Fond ohrožených dětí.

4.7. VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ

HLAVNÍ HYPOTÉZA

Analýza dat zjistila 1,18% respondentů, kteří nemají ponětí, co je to náhradní rodinná péče. Na druhou stranu se potvrdila hypotéza, že se jedná o názory žáků ze základních škol. Potvrdil se předpoklad nejvíce, že nejvíce budou v této oblasti informovaní studenti vysokých škol. Na téma možných homosexuálních náhradních rodičů se podle předpokladů nejvíce negativně vyjádřili respondenti ve věku nad 60 let.

DÍLČÍ HYPOTÉZY

- **Hypotéza 1** – V tomto případě předpoklad téměř souhlasí. 38% respondentů u adopce i pěstounské péče určilo povinnou dobu přípravy ½roku.
- **Hypotéza 2** – Druhou hypotézou bylo potvrzeno, že většina respondentů, tj. 83% lidí, napsalo, že se o náhradní rodinné péči dozvědělo z mediálních zdrojů.
- **Hypotéza 3** – V deváté otázce 67% respondentů napsalo, že nesouhlasí se svěřením dítěte do péče homosexuálů. Hypotéza nesouhlasí.
- **Hypotéza 4** – U čtvrté hypotézy předpoklad nesouhlasí. Pouze 75% respondentů napsalo alespoň jednu organizaci, či zařízení, zabývající se náhradní rodinnou péčí.

4.8. ZÁVĚR Z VÝZKUMU

Z celkového počtu oslovených respondentů v chomutovské oblasti vyplnilo dotazník 40 žen a 45 mužů věkové hranice od 16 - 60 let. Během výzkumu mi většina respondentů vyšla vstříc bez odmítnutí.

Po analýze všech získaných dotazníků jsem zjistila, že nejvíce informovanou skupinou na Chomutovsku jsou absolventi vysokých škol a respondenti ve věku 20 až 40 let. V prvních pěti otázkách bylo zjištěno, že respondenti většinou vědí co znamená pojem náhradní rodinná péče i adopce. Větší problém pro ně znamenal pojem pěstounské péče. V téměř naprosté většině označili respondenti ústavní péči jako nedostatečnou náhradu rodinného prostředí. V otázce o aktuálnosti jejich informací bylo zjištěno, že většině respondentů je jasné, že nežijeme ve státě s výborným systémem náhradní rodinné péče a stále je co napravovat. Za nejlivnější informační zdroj většina respondentů označila televizi.

5. ZÁVĚR

Náhradní rodinná péče, zahrnující adopci a pěstounskou péči, je forma péče o dítě, která nahrazuje dítěti jeho disfunkční biologickou rodinu. Osvojitelé a pěstouni dítěti dávají možnost vyrůstat v prostředí, které nejvíce podporuje jeho klidný vývoj. Dovoluji si tvrdit, že podpora ze strany veřejnosti vůči náhradním rodinám a zařízením, jim nabízejícím poradenství a služby, by byla větší, kdyby byly posíleny a správně nasměrovány zdroje, ze kterých se veřejnost může o náhradní rodinné péči a jejích problémech, jenž v současnosti řeší, dozvědět. V budoucnosti by tato práce mohla posloužit jako zdroj informací pro odborníky, kteří by chtěli v oblasti Chomutovska rozšířit povědomí o náhradní rodinné péči a potřebovali by fakta o typech lidí, kteří by byli potenciálním cílem jejich zájmu.

Teoretická část práce popisuje všechny zdroje, z jakých se široká či odborná veřejnost může o náhradní rodinné péči dozvědět. Každému zdroji je následně věnována krátká charakteristika a několik rozebraných příkladů onen pramen zastupujících. Nejdříve se práce věnuje zákonům, které náhradní rodinnou péči definují a blíže specifikují. V dalších částech jsou rozbory některých publikací a periodik, které toto téma jednak vysvětlují, tak i přibližují díky popisu konkrétních příkladů z praxe. Následně jsou sepsány určité organizace, které nabízejí pomoc náhradním rodinám a při zveřejňování informací o svých aktivitách veřejnosti často přinášejí i důležité informace o samotné náhradní rodinné péči.

Při výzkumu, který probíhal v chomutovské oblasti, jsem zjistila, že nejlépe informovanou skupinou jsou absolventi vysokých škol a respondenti ve věku 20 až 40 let. V dotazníku respondenti během prvních pěti otázek prokázali, jak jsou znalí základních faktů, která by dnes měl vědět každý člověk. Projevilo se, že pěstounská péče je pro některé respondenty méně jasná než pojem adopce. Téměř všichni označili ústavní péči jako nedostatečnou náhradu rodinného prostředí. Za nejvlivnější zdroj informací byla v dotaznících označena média, mezi nimiž jednoznačně převládá televize. Troufám si tvrdit, že zasazení tématu do více diskusních pořadů, často pouštěných v hlavním sledovacím čase, by mohlo vézt k rozšíření řad jedinců podporujících tuto oblast.

POUŽITÉ ZDROJE

LEGISLATIVA

- Zákon č. 2/1993 Sb. ze dne 16. prosince 1992 Listina základních práv a svobod v platném znění.
- Zákon č. 50/1973 Sb. ze dne 1. června 1973 o pěstounské péči v platném znění.
- Zákon č. 94/1963 Sb. ze dne 4. prosince 1963 o rodině v platném znění.
- Zákon č. 104/1991 Sb. ze dne 6. února 1991 Úmluva o právech dítěte v platném znění.
- Zákon č. 117/1995 Sb. ze dne 26. května 1995 o státní sociální podpoře v platném znění.
- Zákon č. 132/2000 Sb. ze dne 15. prosince 1999 Evropská úmluva o osvojení dětí v platném znění.
- Zákon č. 359/1999 Sb. ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí v platném znění.

INTERNET

- BAYEROVÁ, Monika. *Osvojení v mezinárodních dokumentech* [online]. 1999. [cit. 2008-3-10]. URL: <http://www.ipravnik.cz/ipravnik/ipravnik.nsf/c4036191b207fe78412566ab005dd08f/aa0acfc6907a3eeac1256fe800446f9b?OpenDocument&Highlight=0,osvojen%C3%AD*>.
- *Česká televize* [online]. C2008. [cit. 2008-3-12]. URL: <<http://www.ceskatelevize.cz/program/900721-08.05.2003-00:40-2inzerat.html?obdobif=archiv&tov=50+let+s+televiz%ED&backaddr=search>>.
- *České a slovenské filmy, které máte rádi* [online]. C2006. [cit. 2008-3-13]. URL: <<http://db.csfilm.cz/detail-filmu.php?id=6332>>.
- *Česko-Slovenská filmová databáze* [online]. C2006. [cit. 2008-3-9]. URL: <<http://www.csfd.cz/film/71928-letajici-cestmir/>>.
- *Česko-Slovenská filmová databáze* [online]. C2006. [cit. 2008-3-9]. URL: <<http://www.csfd.cz/film/14520-zachrante-willyho-free-willy/>>.
- *Česko-Slovenská filmová databáze* [online]. C2006. [cit. 2008-3-9]. URL: <<http://www.csfd.cz/film/36451-smradi/>>.

- *Fondu ohrožených dětí* [online]. 2008. [cit. 2008-2-20]. URL: <<http://www.fod.cz/>>.
- *Kdo jsme* [online]. c2006. [cit. 2008-2-25]. URL: <<http://www.rozumacit.cz/kdo-jsme.html>>.
- *Nadace Terezy Maxové* [online]. c2008. [cit. 2008-2-26]. URL: <http://www.nadacetm.cz/stranka.php?id_radek1=5&id_radek2=8&id_radek3>.
- *Natama* [online]. c2008. [cit. 2008-2-27]. URL: <<http://www.natama.cz/>>.
- *Projekt náhradní rodinné péče*. [online]. c2008. [cit. 2008-28-3]. URL: <<http://www.adopce.com/beta/adopce/>>.
- *Sdružení pěstounských rodin* [online]. c2006. [cit. 2008-2-25]. URL: <<http://www.pestouni.cz/>>.
- *Středisko náhradní rodinné péče* [online]. c2005. [cit. 2008-2-18]. URL: <<http://www.nahradnirodina.cz/>>.
- *Víkendové Studio Česko patřilo tématu: Náhradní rodinná péče* [online]. 2008. [cit. 2008-3-18]. URL: <http://www.rozhlas.cz/radio_cesko/sc/_zprava/413092>.

LITERATURA

- ARCHEOVÁ, Caroline. *Dítě v náhradní rodině: nejčastější problémy při výchově mladších dětí v náhradní rodině*. Praha: Portál, 2001. 119 s. ISBN 80-7178-578-4.
- BUBLEOVÁ, Věduna – BENEŠOVÁ, Lucie. *Hledáme nové rodiče*. 2.vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2001. 24 s.
- KOVAŘÍK, J. et al. *Náhradní rodinná péče v praxi: kapitoly z vývojové psychologie, výsledky aktuálních výzkumů, nejčastější dotazy*. Praha: Portál, 2004. 167 s. ISBN 80-7178-957-7.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. 98s. ISBN 80-85282-83-6.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Výbor z díla*. Praha: Karolinum, 2005. 445 s. ISBN 80-246-1056-6.
- MATĚJČEK, Z., LANGMEIER, J. *Počátky našeho duševního života*. Panorama: Praha, 1986. 365 s.
- MATĚJČEK, Z., et.al. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. 184 s. ISBN 80-7178-304-8.

- MATĚJČEK, Z., et al. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. 155 s. ISBN 80-7178-637-3.
- NOVOTNÁ, Věra – PRŮŠOVÁ, Lenka. *K vybraným otázkám osvojování dětí*. 159 s. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-86131-56-4.
- RADVANOVÁ, S., KOLUCHOVÁ, J., DUNOVSKÝ, J. *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*. Praha: Portál, 1980. 132 s.
- SVOBODOVÁ, M., VRBOVSKÁ, P.S., BÁRTOVÁ, D. *O stávajícím stavu náhradní výchovné péče o děti a mládež bez rodinného zázemí v České republice*. Praha: Proměna, 2002. 54 s.
- SVOBODOVÁ, M., VRBOVSKÁ, P., S., BÁRTOVÁ, D. *Nová koncepce systému péče a podpory pro rodinu a dítě v České republice*. Praha: Proměna, 2002.
- ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy: teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.
- VRBOVSKÁ, Petra. *Moderní péče o opuštěné děti: moderní pojetí sociální práce s rodinami a dětmi v obtížné rodinné situaci, (profesionální) pěstounská péče, návrh českých standardů pro pěstounskou péči*. Praha: Proměna, 2005.

PERIODIKA

- *Děti a my*. Praha: Portál, 1970- . Vychází každé dva měsíce. ISSN 0323-1879.
- Fond ohrožených dětí. *Zpravodaj Fondu ohrožených dětí*. Praha: Fond ohrožených dětí, 1998- . Vychází půlročně.
- *Náhradní rodinná péče*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 1998-2004. Vycházel půlročně. ISSN 1212-3765.
- *Sociální práce/Sociálna práca: časopis pro teorii, praxi a vzdělávání v sociální práci*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2003- . Vychází čtvrtletně. ISSN 1213-6204.

PŘÍLOHA (dotazník)

Dobrý den.

Prosím Vás o vyplnění dotazníku, který mi poslouží jako podklad pro zpracování mé bakalářské práce „Informovanost veřejnosti o problematice náhradní rodinné péče v oblasti Chomutovska“. Dotazník je anonymní. Získané údaje budou použity pouze k výše uvedenému účelu. Vámi vybrané odpovědi na jednotlivé otázky prosím zakroužkujte.

Předem děkuji za Vaše odpovědi.

A. Pohlaví	žena	muž		
B. Věk	do 20	21-40	41-60	nad 61
C. Stav	student	pracující	důchodce	
D. Vzdělání	ZŠ	SŠ	VŠ	

1. Setkali jste se již s pojmem Náhradní rodinná péče? (adopce a pěstounská péče)
  - a. ano
  - b. ne
2. Víte jaký je základní rozdíl mezi adopcí a pěstounskou péčí?
  - a. Ano, vím to přesně.
  - b. Ano, mám přibližnou představu.
  - c. Ne, nevím
3. Jak dlouho myslíte, že proces přípravy adopce přibližně trvá?
  - a. Okamžitě.
  - b. 1 měsíc.
  - c. ½ roku.
  - d. 1 rok.
  - e. 5 let.
4. Jak dlouho myslíte, že proces přípravy pěstounské péče přibližně trvá?
  - a. Okamžitě.
  - b. 1 měsíc.
  - c. ½ roku.
  - d. 1 rok.
  - e. 5 let.
5. Může výchovný ústav dítěti dostatečně nahradit rodinu?
  - a. Ano
  - b. Ne

6. Jaké hlavní požadavky mají splňovat žadatelé o adopci či pěstounskou péči?
- a. Co si myslíte o svěřením dítěte do péče bezdětného manželského páru?
Souhlasím x Nesouhlasím
  - b. Co si myslíte o svěřením dítěte do péče homosexuálů?
Souhlasím x Nesouhlasím
  - c. Co si myslíte o svěřením dítěte do péče svobodné matky?
Souhlasím x Nesouhlasím
  - d. Co si myslíte o svěřením dítěte do péče svobodného muže?
Souhlasím x Nesouhlasím
  - e. Co si myslíte o svěřením dítěte do péče ortodoxně věřících?
Souhlasím x Nesouhlasím
7. Ve srovnání Náhradní rodinné péče v České republice s Náhradní rodinnou péčí v Evropské unii je na tom Česká republika :
- a. Výborně
  - b. Velmi dobře
  - c. Jsou nutná určitá zlepšení
  - d. Situace je velmi špatná
8. Myslíte, že existuje horní věková hranice rodičů pro osvojení dítěte?
- a. **Ano**
    - I. Do 30 let
    - II. Do 40 let
    - III. Do 50 let
    - IV. Do 60 let
    - V. Jiná odpověď : .....
  - b. **Ne**
9. Jak jste se o náhradní rodinné péči dozvěděli?
- a. ze školy
    - I. ZŠ
    - II. SŠ
    - III. VŠ
  - b. z médií
    - I. TV
    - II. rádio
    - III. tisk
    - IV. jiné : .....
  - c. náhodou od přátel či od známých
  - d. jiná odpověď : .....
10. Vzpomněli byste si alespoň na jednu organizaci (nadaci, občanské sdružení, atd.) či konkrétní kampaň, která se snaží Náhradní rodinnou péči podpořit?
- a. ano
  - b. ne